

АҲОЛИ ТАШАББУСЛАРИНИ Қўллаб-қувватлаш бўйича Кўрсатмалар берилди

“Ташаббусли бюджет” дастурида ғолиб бўлмаган кўплаб лойиҳаларга ҳам маблағ ажратилади.
Бу ҳақда Президент Шавкат Мирзиёев бўлиб ўтган йиғилишда мутасаддиларга кўрсатма берди.

Мамлакатимизда ижтимоий инфратузилмадаги камчиликлар манзилли ҳал этилмоқда. Энг муҳими, бу лойиҳалар аҳолининг талаб ва таклифлари асосида шакллантирилмоқда.

Шундай ишлар доирасида сўнгги уч йилда 9 минг 500 та маҳаллага 57 триллион сўм ажратилган. Бу маблағлар ҳисобига 3 минг 500 та маҳаллада ички йўллар, яна шунчасида боғча, мактаб ва шифохона таъмирланган. 1 минг 19 та маҳаллада ичимлик ва оқова суви таъминоти яхшиланиб, 452 таси замонавий киефага келтирилган.

Инсон қадри тамойили асосида бу йил маҳаллаларга ажратилаётган маблағлар кўлами 25 триллион сўмга етказилди. Хусусан, “Ташаббусли бюджет” дастури доирасида 8 триллион сўм кўзда тутилган.

Яқинда ушбу дастурнинг 1-мавсуми якунланди. Йиғилишда унинг натижалари ва амалга оширилаётган ишлар ҳақида ахборот берилди.

Бу мавсумда аҳоли томонидан йўл, сув, электр, мактаб, боғча ва шифохоналарни яхшилашга 34 мингта лойиҳа таклифлари овозга кўйилган. Овоз бериш жараёни якунига кўра, 1 минг 666 та лойиҳа ғолиб деб топилган.

Бу борада одамларнинг фаоллиги ошгани ҳам эътиборга молик. Масалан, 2021 йилда овоз бериш жараёнида 1 миллион 200 минг аҳоли иштирок этган бўлса, бу йил

1-мавсумнинг ўзида уларнинг сони 16 миллиондан ошди. Шунингдек, илк маротаба “Ташаббусли бюджет” дастурида республиканинг барча маҳаллалари ўз лойиҳаси билан иштирок этди.

Давлатимиз раҳбари ғолиб лойиҳаларни сифатли бажариш билан бирга бошқа лойиҳаларга ҳам эътибор қаратиш кераклигини таъкидлади.

— Масалан, 1 минг 300 та лойиҳага 2 мингдан ортқ аҳоли овоз берган бўлсада, ғолиб бўлмаган. Бу — 4 миллиондан ортқ аҳоли кўтарган масала ечимини топмади, дегани. Шунинг учун аҳолининг бу хайрли таклифларини қўллаб-қувватлашимиз зарур, — деди Президент.

Ушбу лойиҳаларга қўшимча 1 триллион 300 миллиард сўм ажратилиши белгиланди.

Яна бир муҳим жиҳати, “Ташаббусли бюджет” дастурида қатнашган 34 мингта лойиҳа келгуси йил бюджетини шакллантириш учун тайёр таклиф. Масалан, маҳаллалардаги тиббиёт муассасаларини таъмирлаш бўйича мингдан ортқ, мактабларни тарта ва компьютер билан жиҳозлашга 5 мингдан зиёд лойиҳа таклифи келиб тушган.

Президент “Ташаббусли бюджет”да 1 минг 500 дан ортқ овоз тўлаган лойиҳаларни 2024 йилги бюджетни шакллантиришда инobatта олиш зарурлигини таъкидлади.

ЎЗА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҚАРОРИ

ИЖТИМОЙ СОҲА ОБЪЕКТЛАРИНИНГ ИСИТИШ ТИЗИМЛАРИНИ ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИК АСОСИДА МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ижтимоий соҳа объекларидаги иситиш тизимларининг куз-қиш мавсумида барқарор ишлашини таъминлаш, ушбу объектларга иссиқлик энергиясини узлуксиз етказиб бериш ҳамда энергия ресурсларидан оқилона ва самарали фойдаланиш, шунингдек, соҳага хусусий инвестицияларни кенг жалб қилиш мақсадида:

1. Андижон вилоятининг Бўстон туманидаги 69 та ижтимоий соҳа объектини иссиқлик энергияси билан таъминлаш давлат-хусусий шериклик асосида амалга оширилаётганлиги маълумот учун қабул қилинсин.

2. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши ва вилоятлар ҳокимликлари 2023-2026 йилларда республика ҳудудларида фаолият юритаётган

давлат ижтимоий соҳа объектларини кўмир ёқилгисига ўтказиш орқали куз-қиш мавсумида иссиқлик энергияси билан узлуксиз таъминлаш, қозонхоналарни модернизация қилиш ҳамда муассасаларнинг иссиқлик тизimini таъмирлаш ва белгиланган меъёрларда ишлашини таъминлашни давлат-хусусий шериклик асосида хусусий сектор иштирокида босқичма-босқич жорий этиш чораларини кўрсин. Бунда:

биринчи босқичда Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятларидаги 5 722 та давлат ижтимоий соҳа объектининг иссиқлик таъминоти тизимларини хусусий сектор иштирокида модернизация қилиш ва бошқариш тизими жорий қилинсин;

Давоми 2-бетда

ЖАМИЯТИМИЗНИНГ ЯНГИ ҚИЁФАСИ

ҲАРАКАТСИЗЛИКДАН ФАОЛЛИК САРИ ЙЎЛ Фуқароларнинг мамлакат бўйлаб эркин ҳаракатланиш хроникаси қандай бўлган эди?

Умумхалқ референдумига қўйилган янги тахрирдаги Конституцияимизнинг “Фуқаролик” деб номланган VI боби 32-моддасида бундай дейилади: “Конуний асосларда Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бўлиб турган ҳар ким мамлакат бўйлаб эркин ҳаракатланиш, турар ва яшаш жойини танлаш ҳуқуқига эга, бундан қонунда белгиланган чекловлар мустасно. Ҳар ким Ўзбекистондан ташқарига эркин чиқиш ҳуқуқига эга, бундан қонунда белгиланган чекловлар мустасно. Ўзбекистон Республикаси фуқароси Ўзбекистонга тўсқинликсиз қайтиш ҳуқуқига эга”.

Давоми 3-бетда

МУНОСАБАТ

БИОТЕХНОЛОГИЯЛАР КЛАСТЕРИ

халқимизга ва илм-фанга нима беради?

Президентимиз шу йил 7 апрель кунини ҳудудлар ривожини, аҳоли ҳаёти билан яқиндан танишиш мақсадида Сирдарё вилоятига ташрифи чоғида Гулистон шаҳри мамлакатимизнинг “Инновацион тиббиёт хаби”га айлантирилишини маълум қилди. Бу дегани, келгусида Сирдарёда 500 миллион долларлик инвестиция ҳисобига Ўзбекистон—Хитой биотехнологиялар кластери қурилади.

Мазкур кластernи ташкил этиш натижасида биотехнология соҳасида илмий тадқиқотларни амалга ошириш, биотехнологик маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва тижоратлаштириш салоҳиятига эга кадрлар тайёрланади. Соҳага доир дунёдаги энг сўнгги инновацион ишланма ва илмий тадқиқот натижаларини жалб қилиш имконияти юзага келади. Инновацион технологиялар трансфери амалга оширилади.

Давоми 5-бетда

ПРЕЗИДЕНТ ТАШРИФИДАН СЎНГ

ИЛҒОР ТАШАББУС ВА ҒОЯЛАР РЎЁБГА ЧИҚАДИГАН ҲУДУД

Бугун Сирдарё вилояти таълим сифатини ошириш, аҳоли саломатлигини асраб-авайлаш, замонавий талабларга жавоб берадиган тиббиёт инфратузилмасини шакллантириш борасида ҳам илғор ташаббус ва ғоялар рўёбга чиқадиган ҳудудга айланаётир. Мана шу саъй-ҳаракатларни жадаллаштириш учун давлатимиз раҳбарининг яқинда вилоятга ташрифи асносида мутасаддиларга қатор топшириқ ва вазифалар берилди.

Давоми 5-бетда

ИЛҲОМ

СИРДАРЁ ТАРОНАСИ

Сирдарёда уйғониш,
Ўтди қанча ғам-ташвиш.
Ўтди рутубатли қиш,
Сирдарёда уйғониш.
Қишга инқироз бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Биз барчамиз — бир дарё,
Элу халқимиз — бир дарё.
Бизга шу тақдир дарё,
Она дарё, Сирдарё,
Халқ сенга қиёс бўлсин —
Уйғонишинг рост бўлсин.

Гоҳ биздан қочганларинг,
Мунг ютиб шошганларинг,
Мўл бўлиб тошганларинг —
Ризқ йўлин очганларинг.
Тўлғонишинг рост бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Бу эл — менинг элимдир,
У менга муаллимдир.
Букун нажот — илмдир,
Таълим, таълим, таълимдир.
Эҳтиром, эъзоз бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Уйлар қур, мактаблар қур,
Мақтаниб, мактаблар қур,
Қалбингга нақш айлаб қур,
Умрингни бахш айлаб қур,
Маърифат асос бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Ким бизнинг улуглардир —
Олам ҳам улуглайдир.
Элни нурза чулгайдир,
Қизларингни улгайтир.
Улгайишинг рост бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Тўра Сулаймон бир ён,
Жумла ғазалхон бир ён.
Ҳалима хушхон бир ён,
Мактаб — изқодхон бир ён.
Ҳар китоб — устоз бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Ғапим эмас енгил ғап,
Ё шунчаки кўнгул ғап,
Ҳар ука, ҳар сингилга,
Ҳар дил, ҳар бир кўнгулга,
Шундоқ илтимос бўлсин:
Уйғонишинг рост бўлсин.

Қалбим, сен ҳам қўп, қалққин,
Қарздорисан шу халқнинг.
Қарзин бажаргил халқнинг,
Фарзин бажаргил Ҳақнинг.
Куй-хонишинг рост бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Ўттиз беш милён кўкрак
Ичра урар бир юрак.
Эл-юрт, миллат муштарак,
Уйғоқ юраклар керак.
Замон иқтибос бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Сирдарё, кенг жаҳонсан,
Уйғоқ кавну маконсан.
Бугун — буюк қарвонсан,
Келажакка равонсан.
Эл-юрт сарафроз бўлсин,
Уйғонишинг рост бўлсин.

Сирождидин САЙИД,
Ўзбекистон халқ шоири

* Тўра Сулаймон сатри

Ўзбекистон Республикаси Президентининг

Қ А Р О Р И

ИЖТИМОЙ СОҲА ОБЪЕКТЛАРИНИНГ ИСИТИШ ТИЗИМЛАРИНИ ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИК АСОСИДА МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Бошланиши 1-бетда

давлат ижтимоий соҳа объектларида мавжуд иситиш тизимларининг жорий ҳолатидан келиб чиқиб, 2023 йилда Қорақалпоғистон Республикаси, Қашқадарё ва Сирдарё вилоятларининг барча туман (шаҳар)ларида ҳамда бошқа вилоятларнинг 2-иловага мувофиқ **туман (шаҳар)ларида** давлат-хусусий шериклик асосида **модернизация қилиш ишлари бошлансин.**

3. Қуйидагилар:
Ижтимоий соҳа объектларининг иситиш тизимларини давлат-хусусий шериклик асосида модернизация қилиш ва бошқариш тизимини жорий этиш бўйича "йўл харитаси" 1-иловага мувофиқ;

Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлардаги давлат ижтимоий соҳа объектларини бўйича 2023 йилда давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимларни имзолаш режаси 2-иловага мувофиқ;

Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда давлат ижтимоий соҳа объектларининг иситиш тизимларини 2023 йилда давлат-хусусий шериклик асосида модернизация қилиш ишларини ташкиллаштириш бўйича **республика ишчи гуруҳи** (кейинги ўринларда — Республика ишчи гуруҳи) **таркиби** 3-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

4. Қуйидагилар Республика ишчи гуруҳининг асосий вазифалари этиб белгилансин:

давлат ижтимоий соҳа объектларининг иситиш тизимлари учун талаб этиладиган кўмир ва бошқа ёқилғи маҳсулотлари билан таъминлашга кўмаклашиш;

ҳар чорақда туман (шаҳар) ҳокимликлари ва жалб қилинган хусусий шериклар томонидан бажарилган ишлар натижадорлигини ўрганиш ва мунтазам мониторинг қилиб бориш;

давлат ижтимоий соҳа объектларининг иситиш тизимларини давлат-хусусий шериклик асосида модернизация қилишда юзага келадиган муаммоларни аниқлаш ва бартараф этиш чораларини қўриш;

туман (шаҳар) ҳокимликларининг лойиҳалар ижроси юзасидан ахборотларини қабул қилиш ва натижаси бўйича Вазирлар Маҳкамасига таҳлилий материалларни киритиб бориш;

мазкур қарорда кўрсатилган топшириқларнинг белгиланган муддатларда бажарилишини назорат қилиб бориш.

5. Қурилиш ва уй-жой коммунал хўжалиги вазирлиги (Б.Закиров), Энергетика вазирлиги (Ж.Мирзамахмудов), Андижон вилояти ҳокимлиги (Ш.Абдурахмонов), Наманган вилояти ҳокимлиги (Ш.Абдураззakov) ва Фарғона вилояти ҳокимлиги (Х.Бозаров):

бир ой муддатда туман (шаҳар)лардаги давлат ижтимоий соҳа объектлари бўйича мавжуд иссиқлик таъминоти тизимларининг лойиҳа-смета ҳужжатларини ишлаб чиқиш учун **танлов асосида лойиҳа институтларини** жалб қилсин ҳамда мавжуд иссиқлик таъминоти тизимларини **хатловдан ўтказган ҳолда нуқсонлар тўғрисида далолатномаларни расмийлаштирсин;**

жорий йил 1 июнга қадар жалб қилинган лойиҳа институтлари кўмағида туман (шаҳар)лардаги ижтимоий соҳа объектларининг иссиқлик таъминоти тизимини модернизация қилиш **лоийҳа-смета ҳужжатларини** ишлаб чиқиб, давлат экспертизасидан ўтказиш шини таъминласин. Бунда, лойиҳа-смета ҳужжатларини ишлаб чиқиш ва давлат экспертизасидан ўтказиш бажаратлари ҳудудлар **маҳаллий бюджети маблағлари** ҳисобидан амалга оширилади;

жорий йил 1 июлга қадар туман (шаҳар)ларда давлат-хусусий шериклик асосида ижтимоий соҳа объектларининг иссиқлик таъминоти тизимини модернизация қилиш ва бошқариш лойиҳаларининг (кейинги ўринларда — Лойиҳалар) **концепцияларини тасдиқласин;**

жорий йил 1 августдан лойиҳа-смета ҳужжатлари ишлаб чиқилган ва лойиҳа концепциялари тасдиқланган туман (шаҳар)лардаги ижтимоий соҳа объектларининг иссиқлик тизимларини давлат-хусусий шериклик асосида босқичма-босқич модернизация қилиш ишларини бошласин.

6. Лойиҳаларни амалга оширишда: давлат шериги этиб — туман (шаҳар) ҳокимликлари белгилансин;

хусусий шериклар — Ўзбекистон Республикасининг "Давлат-хусусий шериклик тўғрисида"ги қонуни талабларига мувофиқ тендер ўтказиш ва (ёки) Халқ депутатлари туман (шаҳар) кенгашларининг қарорлари асосида **энг мақбул таклифларни танлаб олиш** орқали аниқлансин.

7. Белгилаб қўйилсинки, Лойиҳаларни амалга оширишда қуйидаги вазифа ва мажбуриятлар бажарилиши таъминланади:

а) **давлат шериклари томонидан:** давлат ижтимоий соҳа объектларининг иситиш тизимларини хатловдан ўтказиш, лойиҳа-смета ҳужжатларини ишлаб чиқиш ва давлат экспертизасидан ўтказишни таъминлаш; лойиҳа-смета ҳужжатларини ишлаб чиқишда кўмир ёқилғисида ишлайдиган энергия тежамкор қозонларни ўрнатish ва объектлардаги ички иссиқлик тармоқларини модернизация қилишни назарда тутиш;

Лойиҳалар бўйича концепцияларни тасдиқлаш;

Лойиҳаларни амалга ошириш учун тендерларни ташкил қилиш ҳамда хусусий шерикларни шаффоф ва очиқ шартларда танлаш;

жалб қилинган хусусий шериклар учун зарур шарт-шароитлар яратиш ва уларга иситиш объектлари ва тизимларини давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимда белгиланган муддатда вақтинчалик бепул фойдаланишга бериш;

Давлат бюджети ҳисобидан ажратиладиган маблағларнинг давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимда белгиланган муддатларда ва миқдорларда йўналтириб борилишини таъминлаш;

хусусий шериклар томонидан бажариладиган ишлар ва хизматлар сифатини доимий назорат қилиб бориш, натижаси бўйича ҳар чорақда Республика ишчи гуруҳига ахборот бериш;

хусусий шериклар томонидан давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимда белгиланган шартлар бажарилмаган тақдирда битимни бир томонлама бекор қилиш;

б) **хусусий шериклар томонидан:** санитария қоидалари, нормалари ва гигиена нормативларига мувофиқ ижтимоий соҳа объектларининг ички қисмларида давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимнинг амал қилиш муддати давомида иссиқлик ҳароратини лозим даражада таъминлаш. Бунда, давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимлар доирасида ижтимоий соҳа объектларида иссиқлик қуввати ҳисобини юритишнинг онлайн тизимларини жорий этиш бўйича талаб қўйилиши мумкин;

иситиш учун меъёр бўйича талаб этиладиган кўмир ва электр энергияси харажатларини **камида 20 фоизга** ва иссиқлик энергияси йўқотишларини **30 фоизга** камайтириш;

ижтимоий соҳа объектларида Ўзбекистон Республикасида **камида бир йил** синовдан муваффақиятли ўтган ва хизмат қилиш кафолати **камида 15 йилни** ташкил қиладиган қозонларни ўрнатиш;

ўрнатиладиган иситиш қозонларининг сифатини кафолатлаш ва муддатидан олдин яроқсиз ҳолатга келган иситиш қозонларини ўз маблағлари ҳисобидан янгиллаш. Бундай ҳолларда Давлат бюджетидан қўшимча маблағ ажратилмайди;

ижтимоий соҳа объектларини иситиш билан боғлиқ барча масалаларни ўз зиммасига олиш.

8. Белгилансинки: Лойиҳаларни амалга оширишда модернизация қилиш ва таъмирлаш харажатлари учун талаб этиладиган инвестиция маблағлари хусусий шериклар ва Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан ажратилади;

хусусий шерикларнинг улуши **камида 50 фоиз** ва объектларни эксплуатация қилиш **муддати 10 йилни** ташкил этади;

Лойиҳаларни бошқариш ва эксплуатация қилиш даври давомида хусусий шериклар томонидан кўрсатиладиган хизматлар **2023 йилда маҳаллий бюджет параметрларида** ушбу мақсадлар учун кўзда тутилган маблағлар, шунингдек, мавжуд штат бирликларини қисқартириш ҳамда энергия ресурсларини тежаш ҳисобига иқтисод қилинадиган маблағлар ҳисобидан молиялаштирилади;

давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимлар доирасида ижтимоий соҳа объектларида иссиқлик энергияси йўқотишларини камайтириш ва объектнинг энергия самарадорлигини ошириш тадбирлари кўзда тутилиши мумкин;

туман (шаҳар) ҳокимлари ижтимоий соҳа объектларининг иситиш тизимлари тўлақонли фаолият кўрсатиши учун масъул ва шахсий жавобгар ҳисобланади;

туман (шаҳар) ҳокимлари давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимлар доирасида хусусий шерикка ўз мажбуриятларини бажаришга ҳар томонлама, шу жумладан, кўмир ёқилғисини муддатидан олдин жамлаб қўйишда амалий ёрдам кўрсатсин.

9. Халқ депутатлари туман (шаҳар) кенгашларига **хусусий шерикларнинг энг мақбул таклифларини танлаб олишда** қуйидаги талабларга эътибор қаратиш тавсия этилсин:

хусусий шериклар маблағларининг **улуши камида 50 фоиз ва ундан юқори бўлиши;**

хусусий шериклар томонидан кўрсатиладиган хизматлар учун харажатлар миқдори маҳаллий бюджет параметрларида ушбу мақсадлар учун кўзда тутилган маблағларга нисбатан **кам бўлиши;**

хусусий шерикларнинг солиқ тўловчи сифатида ишончли бўлиши ва охириги йилда товарларни (хизматларни) реализация қилишдан олган жами даромади **3 миллиард сўмдан кам бўлмаслиги.**

10. Белгилансинки:

Лойиҳалар ҳар бир ижтимоий соҳа объекти бўйича **алоҳида лотга ажратган ҳолда** амалга оширилади;

туман (шаҳар)лардаги мавжуд ижтимоий соҳа объектларининг сонидан, муассасаларнинг олис ҳудудларда жойлашувидан ҳамда ташаббускор хусусий тадбиркорлик субъектларининг таклифдорлидан келиб чиқиб, **Республика ишчи гуруҳи билан келишувга кўра икки ва ундан ортиқ лойиҳаларни бирлаштирган ҳолда лотларга ажратишга рухсат берилади.**

11. Иқтисодиёт ва молия вазирлиги (Ш.Кудбиев) 2023 йилда республика бўйича давлат-хусусий шериклик асосида давлат ижтимоий соҳа объектларининг иссиқлик таъминоти тизимини модернизация қилиш учун жами **500 миллиард сўм**, шундан Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятлари учун **250 миллиард сўм**, Қорақалпоғистон Республикаси ва Қашқадарё вилоятига **50 миллиард сўмдан** маблағ ажратсин.

Бунда, ушбу харажатлар 2023 йилда Ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш дастурида назарда тутилган маблағларни қайта тақсимлаш ҳамда республика бюджетининг қўшимча манбалари ҳисобидан қоплансин.

12. Иситиш қозонлари ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш ҳамда уларга қулай шарт-шароитларни яратиш мақсадида, белгиланган тартибда шакллантириладиган рўйхат бўйича хориждан олиб келинадиган (импорт қилинадиган), республикада ишлаб чиқарилмайдиган товарлар 2025 йилнинг 1 январига қадар божхона божидан озод қилинсин.

Энергетика вазирлиги (Ж.Мирзамахмудов), "Ўзэлектросаноат" уюмаси (М.Юнусов) иситиш қозонлари ишлаб чиқарувчилар билан биргаликда олиб келинадиган (импорт қилинадиган) товарлар рўйхатини шакллантирсин ҳамда белгиланган тартибда комплекс экспертизадан ўтказилишини таъминласин.

13. Электротехника саноатини ривожлантиришга кўмаклашиш бўйича ишчи гуруҳ (Д.Султанов) маҳаллий электротехника маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи корхоналар билан бира:

бир ой муддатда икки хил, жумладан, қаттиқ ёқилғида ишлайдиган иситиш қозонлари ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш даражасини ошириш юзасидан чора-тадбирлар ишлаб чиқсин ва тасдиқлаш учун Вазирлар Маҳкамасига киритсин;

уч ой муддатда соҳадаги мавжуд корхоналар базасида энергия тежовчи ва хавфсизлик даражаси юқори бўлган иситиш қозонлари (ҳар хил ёқилғида ишлайдиган) ишлаб чиқаришни кенгайтириш бўйича лойиҳалар рўйхатини шакллантирсин.

14. Республика ишчи гуруҳи (Ш.Кудбиев):

манфаатдор вазирлик ва идоралар томонидан туман ҳамда шаҳар ҳокимликлари билан биргаликда ўз тасарруфидagi ижтимоий соҳа объектларининг иссиқлик таъминоти тизими модернизация қилингандан сўнг ечиб олинadиган ва фойдаланишга яроқли бўлган иситиш қозонлари эҳтиёжи мавжуд бўлган бюджет ташкилотларига бeғapаз ўтказиб бeрилишини ташкиллаштирсин;

уч ой муддатда Энергетика вазирлиги ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳокимликлари билан биргаликда давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимлар доирасида ижтимоий соҳа объектларида энергия самарадорлигини ошириш бўйича манзилли чора-тадбирлар режасини ишлаб чиқиб, тасдиқлаш учун Вазирлар Маҳкамасига киритсин.

15. Иқтисодиёт ва молия вазирлиги ҳузуридаги Давлат молиявий назорати инспекцияси Лойиҳаларни амалга ошириш учун Давлат бюджети ҳисобидан ажратиладиган маблағлардан мақсадли фойдаланилиши устидан молиявий назорат тадбирлари ҳар йили ўтказилишини таъминласин.

Бунда, давлат шериги ва хусусий шерик Лойиҳалар учун ажратиладиган Давлат бюджети маблағларининг мақсадли сарфланиши учун давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимга мувофиқ жавобгар ҳисобланади.

16. Иқтисодиёт ва молия вазирлиги (Ш.Кудбиев) Лойиҳалар бўйича тасдиқланган давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги битимларда белгиланган самарадорлик кўрсаткичлари бажарилиши ва битим шартларига риоя этилиши юзасидан доимий мониторингини амалга ошириб бoрсин.

Бунда, мониторинг натижасида биринчи марта аниқланган камчиликлар учун йиллик тўлов миқдори **ни 10 фоизга**, иккинчи марта аниқланган камчиликлар учун **20 фоизга** камайтириш ҳамда учинчи марта аниқланган камчиликлар учун битим **бекор қилиш** каби жазо чораларини қўллаш механизми татбиқ этилсин.

17. Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (А.Ходжаев), Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги (А.Қўчмoв), Ўзбекистон Миллий теле-радиокомпанияси (А.Хаджаев), Савдо-саноат палатаси (Д.Ваҳобов) тегишли туман (шаҳар) ҳокимликлари билан биргаликда мазкур қарорнинг мазмун-моҳиятини тадбиркорлик субъектларига етказиш мақсадида турли учрашувлар, тематик давра суҳбатлари ташкил этсин ҳамда уларни оммавий ахборот воситаларида кенг ёритсин.

18. Иқтисодиёт ва молия вазирлиги (Ш.Кудбиев):

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши ва вилоятлар ҳокимликлари билан биргаликда **бир ой муддатда** давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги намунавий битим лойиҳасини ишлаб чиқиб, барча туман (шаҳар) ҳокимликларига тақдим қилсин;

манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда икки ой муддатда қонунчилик ҳужжатларига ушбу қарордан келиб чиқадиган ўзгартириш ва қўшимчалар тўғрисида Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритсин.

19. Мазкур қарорнинг ижросини самарали ташкил қилишга масъул ва шахсий жавобгар этиб иқтисодиёт ва молия вазирлиги Ш.Д.Кудбиев, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раиси ва вилоятлар ҳокимлари белгилансин.

Қарорнинг ижросини назорат қилиш Бош вазир ўринбосари Ж.А.Қўчқоров зиммасига юклансин.

БУГУННИНГ ГАПИ

Янги таҳрирдаги Конституцияни қабул қилиш учун ўтказиладиган умумхалқ референдумига ҳам саноқли кунлар қолди. Ҳар биримизга дахлдор бу муҳим сиёсий тадбирга катта ҳозирлик кўришмоқда. Бу жараёнда Конституциямиз янги таҳрирининг амалдагисидан фарқли жиҳатларига тўхталиш ўринли бўлади.

ХАЛҚ КОНСТИТУЦИЯСИ — ҚАДР-ҚИММАТ ВА ИНСОНИЙ ҲУҚУҚЛАРНИНГ БОШ КАФОЛАТИ

Биринчидан, амалдаги Конституциянинг 128 моддаси 155 тага кўпайиб, унинг нормалари 275 тадан 434 тага оширилди.

Иккинчидан, Конституция янги таҳрирининг 65 фоиз матни халқимиз тақлифлари асосида қўшилган ҳамда инсон ҳуқуқ ва эркинликларига оид нормалар 3,5 баробар кўпайган.

Таклифларнинг ҳар тўрттадан биттаси Асосий қонунимиз янги таҳриридан жой олгани ҳам у халқимиз хоҳиш-иродасини ўзида мужассамлаштирганидан далолатдир.

Янги таҳрирдаги Конституциямизда ногиронлиги бўлган шахслар ҳуқуқлари кафолати мустаҳкамланаётгани алоҳида эътиборлидир.

Жумладан, 50-модда **“таълим ташкилотларида алоҳида таълим эҳтиёжларига эга бўлган болалар учун инклюзив таълим ва тарбия таъминланади”**, деган норма билан тўлдирилди. Бу алоҳида таълим олишга муҳтож шахсларнинг инклюзив таълим олишини давлат доимий кафолатлаш мажбуриятини ўз зиммасига олишини аниглади.

Мақсад аниқ — аҳолининг ёрдамга муҳтож қатламини қўллаб-қувватлаш, уларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини таъминлаш, ҳимоя қилиш, таълим муассасалари шароитларини имконияти чекланган болалар манфаатини ҳисобга олган ҳолда яхшилаш орқали ногиронлиги бўлганлар учун таълим ва касбий-техник тайёргарликдан тенг фойдаланиш имконияти ҳамда барча учун хавфсиз, самарали ўқитиш муҳитини яратиш.

Қонун ҳужжатларида жамиятимизнинг бир бўлаги бўлган ва алоҳида ёрдамга муҳтож болаларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, уларга таълим-тарбия бериш, соғлом болалар қаторидан ўрин олиб, ўз

“БУГУНГИ КУНДА МАМЛАКАТИМИЗДА ЖИСМОНИЙ, АҚЛИЙ, СЕНСОР (СЕЗГИ) ЁКИ РУҲИЙ НУҚСОНЛАРИ БЎЛГАН 21 МИНГ 231 БОЛА УЧУН ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН 90 ТА МАКТАБ ФАОЛИЯТ ЮРИТМОҚДА. БУНДАН ТАШҚАРИ, ЕНГИЛ ДАРАЖАДАГИ НОГИРОНЛИГИ БЎЛГАН 18 МИНГГА ЯҚИН ЎҚУВЧИ МАКТАБДА СОЎЛОМ БОЛАЛАР БИЛАН БИРГАЛИКДА ТАЪЛИМ ОЛМОҚДА.

қобилияти ва имкониятини кўрсата олишга қаратилган чора-тадбирлар белгилаб берилган. Хусусан, 2020 йил 23 сентябрь куни янги таҳрирда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”-ги қонунга илк бор “инклюзив таълим” тушунчаси киритилди. Ногиронлик эндиликда тиббий масала эмас, балки инсон ҳуқуқлари масаласи, дея қонуний эътироф этилди. Таъкидлаш жоизки, ногиронлиги бўлган болалар учун тўсиқлардан холи ва инклюзив муҳитни яратиш орқали уларнинг тўлиқ ва сифатли таълим олишини таъминлаш бола ҳуқуқларини амалга оширишнинг самарали йўлларидан бири сифатида белгиланди.

Бугунги кунда мамлакатимизда жисмоний, ақлий, сенсор (сезги) ёки руҳий нуқсонлари бўлган 21 минг 231 бола учун ихтисослаштирилган 90 та мактаб фаолият юритмоқда. Бундан ташқари, енгил даражадаги ногиронлиги бўлган 18 мингга яқин ўқувчи мактабда соғлом болалар билан биргаликда таълим олмақда.

Инсонийлик нуқтаи назаридан қараганда, ногиронлиги бўлган болалар ҳам соғлом тенгдошлари каби умий ўрта таълим олиш ҳуқуқига эга. Уларга зарур шароитлар яратилиши, жумладан, брайл ёзувидаги дарсликлар, сурдотаржимон ўқитувчилар бўлиши шарт. Агар бундай шароитлар

яратилмаса, уларнинг ҳуқуқи камситилишига олиб келади. Давлатлар конституциявий ривожланишини ўрганишга асосланган таҳлилларга таяниб айтиш мумкинки, ўз Конституциясига ногиронлиги бўлганлар тенглиги тўғрисидаги қоидалар киритган биринчи мамлакат Канада бўлиб, унда “Ҳар бир шахс ҳеч қандай камситишсиз, шу жумладан, irqи, миллати, дини, жинси, ёши, ақлий ёки жисмоний нуқсонларидан қатъи назар, қонун олдида тенгдир”, дейилган.

Германиянинг Асосий қонунида ҳам худди шу мазмундаги норма мустаҳкамлаб қўйилган: “Ҳеч бир инсон ногиронлиги сабабли камситилиши мумкин эмас”. Қонунга кўра, ҳар бир фуқаро “реабилитация қилиниш ва одатий ҳаёт тарзига интеграциялашиш ҳуқуқига эга”. Мамлакатнинг Конституцияси қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятининг нафақат федерал даражадаги, балки барча маҳаллий федерал ерлар ҳамда жамоалар доирасидаги қуйи даражалари, шунингдек, турли жамоат идоралари ва муассасалари зиммасига барча тоифадаги ногиронлиги бўлганларни “имкон қадар одатий ҳаёт тарзига киритиш, интеграциялаш” бўйича барча чораларни кўриш масъулиятини юклайди.

Ногиронлиги бўлганларнинг ҳуқуқлари Венгрия Конституциясида ҳам ўз аксини топган. “Венгрия ҳар қимга камситишларсиз, хусусан, irqи, тaнaсининг ранги, жинси, ногиронлиги, тили, дини, сиёсий ёки бошқа эътиқодлари, миллий ёки ижтимоий келиб чиқиши, мулкий ҳолати, туғилиши ёхуд

бошқа бирор мақомидан қатъи назар, асосий ҳуқуқларни кафолатлайди”. Давлатнинг “алоҳида чора-тадбирлар орқали оилалар, болалар, аёллар, қариялар ва ногиронлар ҳимоясини таъминлаши” кўрсатилган.

Дунё мамлакатлари конституцияларини ўрганиш қўрсатдики, уларда ҳам ногиронлиги бўлган ҳар қандай шахснинг барча жойга кириши, жамоат транспортдан ва маълумотлардан, имо-ишоралар тили, брайль алифбоси ёки бошқа тегишли алоқа воситаларидан фойдаланиши, ногиронлиги билан боғлиқ зарур материаллар, моддалар ва қурилмаларга эга бўлиши, оқилона меҳнат шароити, меҳнат қоидалари, амалиёти ёки муолажалардан фойдаланиш ҳуқуқи мустаҳкамланган.

Янги таҳрирдаги Конституциямизда ҳам ҳар қим уй-жойли бўлиш, соғлиқни сақлаш ва малакали тиббий хизматдан фойдаланиш, таълим олиш, давлат хизматларидан фойдаланиш, ўз сиёсий иродасини эркин билдириш ҳуқуқига эгалиги кафолатланаётгани мамлакатимизда “Инсон қадри учун” тамойили амалда ўз ифодасини топаётгани, қолаверса, Асосий қонунимиз ҳақиқий маънода халқ Конституцияси бўлаётганидан далолат беради.

Илҳом СУВОНОВ,
Ижтимоий-маънавий
тадқиқотлар институти
илмий котиби, фалсафа
фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD)

ЖАМИЯТИМИЗНИНГ ЯНГИ ҚИЁФАСИ

ХАРАКАТСИЗЛИКДАН ФАОЛЛИК САРИ ЙЎЛ

Фуқароларнинг мамлакат бўйлаб эркин ҳаракатланиш хроникаси қандай бўлган эди?

**Дилмурод ОРТИҚОВ,
Судьялар олий мактаби
доценти, юридик фанлар
бўйича фалсафа доктори**

Бошланиши 1-бетда

Бош қонунимизга киритилган биргина мана шу модда ва **“ҳар ким мамлакат бўйлаб эркин ҳаракатланиш, турар ва яшаш жойини танлаш ҳуқуқига эга”**-лигининг ўзи ҳаётимизни қанчалик яхши томонга ўзгартириб юборишини, унинг моҳиятини бир тасаввур қилиб кўрайлик!

Мана шу модда ва унинг мазмун-моҳиятини шарҳлаш баробарида кейинги йилларда Ўзбекистонда паспорт режими ва фуқаролик билан боғлиқ амалга оширилган катта ислохотлар ҳақида ҳам ҳаётий мисоллар асосидаги таҳлиллий муноҳадаларимизни уртоқлашаск.

Дунёда энг тансиқ туйғулardan бири — ҳаловат. Инсон ўз юртида эмин-эркин яшашни, барча ҳуқуқлардан фойдаланишни истайди. Шундай кунлар бўлдики, одамлар бир ҳудуддан бошқасига сафарга отланар экан, биринчи галда ўзи билан фуқаролигини тасдиқловчи ҳужжати оладиган бўлди. Агар шундай қилмаса, унинг манзили назорат пунктларида турарди.

Яна бир масала — доимий ёки вақтинчалик рўйхатдан ўтиб яшаш муаммоси неча йиллар одамларни қийнаб келаётган эди. Сарсон-саргардонликлар, табиийки, вақтни олар, асабларни чарчатарди.

Аслида, ривожланган давлатларда тараққиёт даражаси юқорилигининг асосий омилларидан бири айнан аҳолининг эркин ҳаракатланиш имкониятига эгаллиги билан боғлиқ. Эркин ҳаракатланиш ҳуқуқи шахснинг мамлакат ҳудудида бир жойдан иккинчи жойга бориши, турар ва яшаш жойини эркин ўзгартириши, мамлакатдан чиқиши ва қайтишини қамраб олади.

Мамлакатимизнинг яқин ўтмишида эркин ҳаракатланиш ҳуқуқини асосий экновчи қонунности ҳужжатлар мавжуд эди. Масалан, базисда фуқароларимиз Тошкентга келиш учун йўллардаги назорат постларидан паспортсиз ўтла олмасди, уларнинг билим олиш, даволаниш, ишлаш ёки қариндошларини кўриш учун пойтахтга келиб туришида ҳам қийинчиликлар кўп бўлган.

Прописка ва рўйхатга олиш тизими мавжудлиги эркин иқтисодиётга, жумладан, мамлакатда сайёҳлик тизими ривожига ҳам раҳна солиб турган. Шунингдек, ишга кирмоқчи бўлганлардан прописка бор-йўқлиги сураларди. Умуман айтганда, прописка тизими **“халқимизнинг обғига солинган кишан”** эди.

“Юрагимдаги бир ниятимни сизларга айтмоқчиман. Ҳаммамиз ҳам ўз вақтида уй олиш, пропискага ўтиш бўйича муаммоларга дуч келганмиз, 50-60 ёшдаги ўрта ёш вакилларини, айниқса, Тошкентга ёки катта шаҳарларга келиб ишлайман, деганларини ҳаётида энг қийнаган нарса уй ва прописка эди. Менинг энг катта ниятим шуки, ватанимиз ичра ҳар бир инсон, ўзининг кичик ватанига — уй-жойига эга бўлса, биздан халқимиз ҳам, Яратган ҳам рози бўлади”, дея таъкидлаган эди Президентимиз Шавкат

Мирзиёев мамлакатимизда янги ва халқчил ислохотларни бошлар экан.

Прописка тизими эскилик сарқитидир. Мазкур тизим ўрта асрларда феодал руҳсатисиз деҳқонларнинг ер участкасини тарқ этишини тақиқлаш, агар шундай ҳуқуқбузарлик вужудга келса, улар қайси ерга ва кимга тегишли эканини аниқлаш мақсадида ўзига хос пропискалик паспортлар бериш тартиби бўлган. Кейинчалик собиқ иттифок даврида турли ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш мақсадида яна шунга ўхшаш тизим йўлга қўйилди. Натижада собиқ иттифок давлатларида паспорт ва прописка бор шахслар қатор имтиёзларга эга бўла бошлади. Айниқса, агар фуқаро марказ ва аҳоли зич пунктларда яшаган бўлса, қишлоқ ёки чекка ҳудудларда истиқомат қилувчиларга нисбатан ҳуқуқлари кўпроқ бўлиши белгиланди. Ушбу даврда имтиёзлар “қулоқ” бўлганлар ҳамда уларнинг оилаларига нисбатан умуман татбиқ этилмас, уларни илжои борица чеккароқ ҳудудларга жойлаштиришга ҳаракат қилинарди. Паспортсиз ёки рўйхатдан ўтмаган шахслар кўплаб имтиёзлардан маҳрум бўлар эди.

Сунги йиллардаги ислохотлар натижасида йиллар давомида ечимини топмай келаётган бу муаммо бартараф этилди, соҳада жиддий ижобий ўзгаришлар бўлди.

Биринчидан, “доимий прописка қилиш” ва “турган жойи бўйича ҳисобга олиш” тушунчалари “доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олиш” ва “вақтинча турган жойи бўйича рўйхатга олиш” тушунчаларига ўзгартирилди.

Иккинчидан, фуқароларга биринчи ва иккинчи даражадаги қариндошларини ўзи доимий яшаш жойи бўйича рўйхатда бўлган манзил билан бирга, эгалигида бўлган уй-жой майдонида доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга қўйиш имконияти яратилди.

Учинчидан, доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга қўйиш учун эр-хотиннинг никоҳдан кейин бир йил давомида биргаликда яшаш шарти ҳамда бир йил ичида никоҳ бекор қилинган тақдирда доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олиниши йўқотилиши тўғрисидаги қоида олиб ташланди.

Тўртинчидан, оилага тарбияга олинган (патронат) шахслар уларнинг тутинган ота-онаси доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олиниши белгиланди.

Бешинчидан, илгари Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятида доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олинган фуқаролар доимий яшаш учун тегишлича қайтиб келганида, уларни Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятига ҳеч қандай тўсиқларсиз доимий яшаш жойи бўйича қайта рўйхатга олиш тартиби жорий қилинди.

Олтинчидан, тегишли лавозимларга сайланган, тайинланган, тасдиқланган фуқароларга ҳамда республика аҳамиятига молик бошқа давлат ташкилотларига ишга тақлиф этилаётган юқори малакали мутахассислар учун лавозимни эгаллаб туриш даврига бериладиган доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олиниш ҳуқуқига чеклов бекор қилинди.

Еттинчидан, Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятида жойлашган давлат органлари ва ташкилотларида 5 йил муддат мобайнида узлуксиз меҳнат фаолиятини юритаётган мутахассисларни (техник, хизмат кўрсатувчи ва ишлаб чиқариш ҳодимларидан ташқари) мазкур ҳудудларда доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олиш тартиби жорий қилинди.

Саккизинчидан, республиканинг бошқа ҳудудларида доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олинган Ўзбекистон

Республикаси фуқаролари Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятидаги янги қурилган уйлари сотиб олиб, уч йил ичидан сотган ҳолларда давлат божининг алоҳида ставкаларини қўллаш тартиби бекор қилинди.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг доимий яшаш ва вақтинча турган жойи бўйича рўйхатдан ўтмасдан истиқомат қилиш муддати 15 кун ҳамда доимий яшаш ва вақтинча турган жойи бўйича рўйхатга олишни расмийлаштириш бир кун ичида амалга оширилиши белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси фуқароларини доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олишда аввалги доимий яшаш жойидан рўйхатдан чиқиш тартиби ва доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олинишни расмийлаштиришда паспорт, уй дафтарини ёки хонадон картчасига рўйхатга олиш штампини босиш амалиёти бекор қилинди. Ўз навбатида, доимий яшаш жойи бўйича рўйхатга олишда ҳарбий хизматга мажбурларнинг мудофаа ишлари бўлимларига ҳарбий ҳисобдан чиқиш ва ҳарбий ҳисобга туриш учун бориш тартиби бекор қилинди. Шу билан бирга, доимий ва вақтинча турган жойи бўйича рўйхатга олиш фуқаронинг хоҳишига кўра, ички ишлар органлари, Давлат хизматлари марказлари ёки Ягона интерактив давлат хизматлари портали орқали амалга оширилади ҳамда унинг муддати 3 кундан 1 кунга қисқартирилади.

Бу ислохотларнинг бардавом бўлиши ва турли сабаблар билан прописка тизими қайта жорий этилмаслиги учун Бош қонунимизда эркин ҳаракатланиш ҳуқуқи мустаҳкамлаб қўйилиши муҳим аҳамиятга эгадир.

Шу боис, Президентимиз 2022 йил 20 июнь куни Конституциявий комиссия аъзолари билан бўлиб ўтган учрашувда **“фуқароларнинг мамлакат бўйлаб эркин ҳаракатланиш, турар ёки яшаш жойини эркин танлаш ҳуқуқи, мамлакатдан тўсиқларсиз чиқиш ва қайтиш ҳуқуқи кафолатланиши лозим”**лигини таъкидлаганди.

Бу эса, юқорида айтганимиздек, янги тахрирдаги Конституциямизнинг 32-моддасида ўз аксини топди.

Мазкур норманинг эътиборли жиҳати шуки, у нафақат фуқароларимизнинг, балки Ўзбекистонда турган фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг ҳамда хорижий фуқароларнинг ҳам мамлакатимиз ҳудудида эркин ҳаракатланишини кафолатлайди. Бу ўз навбатида, фуқароларга Ўзбекистоннинг хоҳлаган жойига бориш, саёҳат қилиш, билим олиш, ишлаш, тадбиркорлик қилиш имкониятини беради.

Ушбу норма зарурати инсонлар ҳаётидаги иқтимоий муаммоларни янада яхшилаш билан боғлиқ имкониятларини тўлароқ рўёбга чиқаришга тўқинлик қилаётганидан келиб чиқмоқда. Бунда ишлаш, ўқиш, соғлиқни сақлаш ва бошқа манфаатлар чекланиши мумкин. Мазкур қонданнинг Конституцияга киритилиши ҳар бир шахснинг табиий ҳуқуқлари рўёбга чиқишининг ҳуқуқий пойдевори бўлиб, шунингдек, халқро ҳамжамиятда Ўзбекистоннинг ижобий имижига таъсир қилади.

Конституциянинг янги тахририда эркин ҳаракатланиш ҳуқуқига оид яна бир норма, яъни **“ҳар ким Ўзбекистондан ташқарига эркин чиқиш ҳуқуқига эга, бундан қонунида белгиланган чекловлар мустасно. Ўзбекистон Республикаси фуқароси Ўзбекистонга тўқинликсиз қайтиш ҳуқуқига эга”**лиги белгиланмоқда. Бундай конституциявий кафолат давлатга ушбу ҳуқуқларни ҳимоя қилиш ва эркинликларнинг асосий ҳақда қонунга хилоф равишда чекланишига йўл қўймаслик мажбуриятини юқлайди.

Ушбу норма фуқароларимиз ўқиш, ишлаш, зиёрат қилиш, даволаниш, саёҳат қилиш, дам олиш ва бошқа мақсадларда чет давлатларга чиқиши ва мамлакатга тўқинликсиз қайтишини кафолатлайди. Қўнунчиликка кўра, Ўзбекистон Республикаси фуқаролари хорижга чиқадиган ҳолларда уларга хорижга чиқиш биометрик паспорти расмийлаштирилади. Хориждаги Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ҳам хорижга чиқиш биометрик паспортга эга бўлиши шарт. Соҳада фуқароларга енгилликлар бериш мақсадида хорижга чиқиш биометрик паспортини расмийлаштириш ва бериш бўйича давлат хизматлари 2022 йил 1 январдан

бошлаб ички ишлар органлари, Давлат хизматлари марказлари ҳамда Ягона интерактив давлат хизматлари портали орқали кўрсатиб келинмоқда. Хорижга чиқиш паспортлари 10 йил амал қилади. Хорижга тез-тез чиқадиган фуқаролар учун бу қўшимча қўлайликдир. Хорижга чиқиш паспорти, шунингдек, халқро стандартларга жавоб беради.

Эркин ҳаракатланиш ҳуқуқини белгилаш мақсадларидан бири фуқаросизликка барҳам бериш ҳисобланади. Юртимиздаги шиддатли ислохотлар туфайли фуқаросизликка барҳам бериш борадидаги вазият кейинги беш йилда тубдан ўзгарди. БМТ Бош котиби Антониу Гутерришнинг фуқаролиги бўлмаган шахслар сонини қайтариш бўйича қатъий чоралар кўриш билан боғлиқ чакриғига жавобан фуқаролиги бўлмаган кўплаб шахслар Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига эга бўлди.

Янгиланган “Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисида”ги қонунга мувофиқ, мамлакатимизда камда 15 йил давомида яшаб турган ва доимий яшаш жойида рўйхатдан ўтган фуқаролиги бўлмаган шахсларга тўғридан-тўғри фуқаролик берилишининг янги тартиби ўрнатилди.

Шахснинг фуқароликка эгаллиги жамият ҳаётида тўлақонли иштирок этиш, хусусан, сиёсий ҳуқуқини амалга ошириш, сайловда иштирок этиш, мулк ҳуқуқидан фойдаланиш, меҳнат, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларидаги ҳуқуқини қонуний асосда кенг рўёбга чиқариш имкониятини кафолатлайди. Фуқаролик, шунингдек, инсоннинг мамлакат ҳудудида бир жойдан иккинчи жойга кўчиш, келиш ва чиқиш кетиш каби бошқа қатор ҳуқуқларини ҳам таъминлайди.

Мазкур норманинг яна бир муҳим жиҳати халқро ҳужжатларга ҳамоханлигидир. Хусусан, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясида ҳар бир инсон ҳар бир давлат доирасида бир жойдан иккинчи жойга эркин кўчиш ва ўзига яшаш жойини танлаш, исталган мамлакатни, шу жумладан, ўз мамлакатини тарқ этиш ва ўз мамлакатига қайтиш ҳуқуқига эга эканлиги қайд этилган. Шу

нингдек, Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқро пактга мувофиқ, бирор давлат ҳудудида қонуний равишда бўлган ҳар бир киши ушбу ҳудуд доирасида эркин кўчиб юриш ва яшаш жойини танлаш ва ҳар бир киши қаерда туришидан қатъи назар, унинг субъектлик ҳуқуқи тан олиними ҳуқуқига эга.

Ақсарият хорижий мамлакатлар Конституциясида эркин ҳаракатланиш ва яшаш жойини танлаш ҳуқуқи белгиланган. Германия, Жанубий Корея, Словакия, Грузия, Қозоғистон каби давлатлар конституцияларида эркин ҳаракатланиш ва яшаш жойини танлаш ҳуқуқлари билан бирга, бўлиш жойини эркин танлаш ҳуқуқи кафолатланган.

Фуқаролар хорижга чиқишлари, эркин ҳаракатланиши, айниқса, тўқинсиз ва исталган вақт қайтиб келиши ҳақидаги норма Канада, Марокаш, Руминия, Туркия каби бир қатор давлатларнинг асосий қонунда учрайди.

Шубҳасиз, эркин ҳаракатланиш ҳуқуқи инсоннинг шахсий ҳуқуқи ва эркинликларни орасида энг муҳим ўрин эгаллаб, Конституцияда белгиланган бошқа иқтимоий, иқтисодий ва сиёсий ҳуқуқ-эркинликлар билан бевосита боғлиқ. Бозор иқтисодиётининг ажралмас элементи меҳнат қилиш эркинлигидир. Меҳнат қилишнинг эркин тасарруф этиш шартларидан бири шахснинг иш жойини танлаш имкониятидир. Шунингдек, таълим олиш, дам олиш ҳуқуқларини амалга оширишнинг шарти ҳам шахсларнинг эркин ҳаракатланиши ҳуқуқига эгаллиги ҳисобланади.

Эркин ҳаракатланишга оид янги норма юрдошларимиз учун мамлакатнинг хоҳлаган ҳудудида эмин-эркин яшаш, уй-жой ва кўчмас мулк сотиб олиш, фуқароликка эга бўлиш, билим олиш, меҳнат қилиш, тадбиркорлик билан шуғулланиб, даромад топиш, давлатнинг турли хизматларидан фойдаланишга оид кенг имкониятлар яратди ва энг муҳими, бундай ўзгаришлар ҳар бир инсоннинг қундалик ҳаётидаги эҳтиёжлари ҳал қилинишига ижобий таъсирини кўрсатади.

Шунингдек, ушбу норма инсон қадрини қамситувчи, ҳаракатланиш эркинлигига тўсиқ бўлган чекловларни бартараф этиб, ҳар бир шахснинг мамлакатимиз бўйлаб эркин ҳаракатланишини кафолатлайди, аҳолининг қишлоқ жойлардан шаҳарларга эркин ҳаракатланиши учун шарт-шароитлар яратиш, ҳудудларнинг иқтимоий-иқтисодий ривожини, урбанизация жараёнларининг самарали амалга ошиши ва барқарор ривожланишида муҳим омил бўлади.

30 АПРЕЛЬ — ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ РЕФЕРЕНДУМИ КУНИ

ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ИНСТИТУТЛАРИНИНГ МАҚОМИ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАНАДИ

Мамлакатимизда туб ўзгаришлар даври нафақат амалдаги қонунчилик, балки Конституцияни ҳам ислох қилиш, унда янги давр мақсадларини тўла-тўқис акс эттириш вазифасини кун тартибига қўйди. Янги тахрирдаги Конституциямиз моҳиятан **“Инсон — жамият — давлат”** деган улўғвор тамойилни бош қоида сифатида мустаҳкамлашга қаратилган.

Фуқаролик жамияти институтлари ўрни ва мақоми мустаҳкамлаш, жамоатчилик назорати самарадорлиги ҳамда фуқароларнинг демократик ўзгаришлардаги фаоллигини ошириш, соҳани тартибга солувчи ҳуқуқий базани тақомиллаштириш борасида изчил ишлар олиб боришмоқда. Охириги беш йил давомида ННТлар сони 22 фоиз ошгани, жумладан,

200 га яқин йирик нодавлат нотижорат ташкилот фаолият юритиб келаётгани ҳам бунга мисол бўла олади. Соҳага доир ишларни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш ҳамда фуқаролик жамиятини ривожлантиришнинг яқин ва ўрта муддатли истиқболларини белгилаб олиш мақсадида 2021-2025 йилларга мўлжалланган концепция ҳам тасдиқланган,

250 дан ортиқ қонун ҳужжати қабул қилинган. Шунга қарамай, фуқаролик жамияти институтлари ҳозирга қадар конституциявий мақомга эга эмас эди.

Янги тахрирдаги Конституцияда фуқаролик жамияти институтлари мақоми ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаб қўйиш мақсадида XIII боб номини “Жамоат бирлашмалари”дан “Фуқаролик жамияти институтлари”га ўзгартирилди. Конституциянинг 56-моддасида янги тахрирда баён қилинган, 98- ва 122-моддалари эса янги нормалар билан бойитилди.

Илк мартабада киритилган “фуқаролик жамияти институтлари” тушунчасига бундай таъриф берилмоқда: **“Фуқаролик жамияти институтлари, шу**

жумладан, жамоат бирлашмалари ва бошқа нодавлат нотижорат ташкилотлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, оммавий ахборот воситалари фуқаролик жамиятининг асосини ташкил этади.

Фуқаролик жамияти институтларининг фаолияти қонунга мувофиқ амалга оширилади” (69-модда).

Ҳозир фуқаролик жамияти институтларининг ҳуқуқий асослари “Ўзбекистон Республикасининг жамоат бирлашмалари тўғрисида”ги, “Нодавлат нотижорат ташкилотлар тўғрисида”ги, “Жамоат фондрлари тўғрисида”ги, “Сиёсий партиялар тўғрисида”ги, “Қасаба уюшмалари тўғрисида”ги қонунлар ва бошқа

қоздан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатда тарқоқ ҳолатда белгиланган. Фуқаролик жамияти институтларининг конституциявий мақомга эга бўлиши бу каби муаммоларга ҳам ечим бўлади.

Янги тахрирдаги Конституцияга кўра, фуқаролик жамияти институтларини қўллаб-қувватлаш чоралари белгиланиб, жамоатчилик назоратини амалга ошириш ваколати берилмоқда. Бундан ташқари, давлат органлари ва мансбдор шахсларнинг нодавлат нотижорат ташкилотлар фаолиятига аралашшига, шунингдек, нодавлат нотижорат ташкилотларнинг давлат органлари ва мансбдор шахслар фаолиятига аралашшига йўл қўйилмаслиги Асосий қонун даражасида мустаҳкамланмоқда.

Янги тахрирдаги Конституцияда фуқаролик жамияти институтлари фаолияти ва ваколатларининг аниқ, кенг қамровда мустаҳкамлангани жамиятимиз учун нийҳотда муҳим. Мазкур конституциявий нормалар Ўзбекистонда фуқаролик жамиятини ривожлантиришнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини янада тақомиллаштиради.

**Жаҳонгир САРИМСОҚОВ,
Ўзбекистон истеъмолчилар
ҳуқуқларини ҳимоя
қилиш жамиятлари
федерацияси раиси**

www.yuz.uz

yuz.uznews

yuz_official

yuz.uz_news

МАҚСАД АНИҚ, БЎЛСА, ДАРОМАД КАМ БЎЛМАЙДИ

ИСТИҚБОЛЛИ ЛОЙИХАЛАР

Абдураззоқ ИБРАГИМОВ,
Ўзбекистон қуёнчилилик хўжаликлари
ассоциацияси бошқаруви раиси

Мамлакатимизда қишлоқ хўжалигининг сердаромад ва истиқболли тармоқларидан бири бўлган қуёнчилиликни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бунда зарур ҳуқуқий асослар яратилаётгани муҳим аҳамият касб этапти. Бинобарин, булар ривожланишга пойдевор, илғор ташаббусларга қанот бўлаётгани шубҳасиз.

Илғор ишланмалар, инновацион ғоялар бугунги кун талаби. Энергия-тежамкор, экологик жиҳатдан безарар, энг муҳими, юқори даромадга қаратилган бу каби замонавий ёндашувлар ҳар бир тармоқ ва соҳа учун жуда зарур. Шу боис, кейинги йилларда Ўзбекистон қуёнчилилик хўжаликлари ассоциацияси жамоаси ҳам ушбу йўналишдаги ишларга жиддий эътибор қаратмоқда.

Ҳеч қандай энергия ресурслари талаб этилмайди

Ассоциациямиз ташаббуси билан қўйида Самарқанд вилояти Қўшраб-от туманининг Қийқим маҳалласида маҳаллий ҳокимлик ҳамда Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги билан ҳамкорликда ертўлада қуён боқиш технологиясига асосланган инновацион қуёнхона ташкил этиш лойиҳаси ана шундай эътибор самарасидир. Мазкур лойиҳага кўра, қурилажак ертўла-қуёнхона узунлиги беш, эни икки метр бўлади. Махсус тунукалар билан ёпилиб, томинг ички томони минерал вата билан қопланади. Бу тунука қизиб кетишининг олдини олади. Шунингдек, ертўла ичига сув ва ем-хашак учун махсус идишлар ҳам ўрнатилади. Хашак идишининг махсус тўрдан ясалгани унинг исроф бўлишининг олдини олади.

Битта ертўла 26 бош қуёнга мўлжалланган. Дастлабки ҳисоб-китобларимизга кўра, ушбу инновацион қуёнхонадан йил давомида 1,5-2 тоннагача гўшт олиш мумкин. Мазкур қурилма барча жиҳозлари ва қуёнлар билан бирга 33 миллион сўмга тушади. Агар унда икки тонна гўшт етиштирилишини, ҳозирги кунда бозорда тирик қуён ҳар бир килограмми 30 минг сўм эканини инобатга олсак, бу ёмон кўрсаткич эмас. Бошқача айтганда, мазкур инновацион қуёнхонада йил давомида 120 миллион сўмлик қуён гўшти етиштирилади. Шунинг 60 миллион сўми харажатларга кетса, 60 миллион сўм оилага соф фойда сифатида қолади. Янада аниқроғи, оила ҳар ойда мана шу юмуш эвазига беш миллион сўмдан даромад қилади.

Эътиборлиси, қуён боқишнинг мазкур усулида энергия ресурсларидан умуман фойдаланилмайди. Яъни бунда электр энергиясига ҳам, газга ҳам эҳтиёж йўқ. Чунки ертўла қишда иссиқ, ёзда салқин бўлади. Бу қуёнларнинг

яхши етилиши ва ўлғайиши учун айни муддао. Сабаби, қуёнлар табиатда ҳам ер остига ин қуриб кўпаяди. Шу жиҳатдан олганда, буни аҳоли бандлигини таъминлаш, оилалар даромадини кўпайтиришда энг зарур ва керакли технологиялардан бири, десак муболаға бўлмайди.

Шу тарзда Қўшраб-от туманининг Қийқим маҳалласида лойиҳанинг дастлабки босқичи йўлга қўйилди. Бу бошланиши. Бинобарин, жорий йилда Самарқанд вилоятида 300 хонадонга мана шундай шароит яратилиб, одамларнинг бандлигини таъминлаш ва даромадини ошириш режалаштирилган. Лойиҳани оммалаштириш максатида Қийқим маҳалласида укув семинари ташкил этилди. Унда ассоциациямиз мутахассислари томонидан қуёнларнинг ертўлада парвариллаш бўйича маълумот ва тавсиялар берилди.

Мазкур лойиҳа доирасида қуёнхоналар кредит эвазига қуриб берилади. Қуёнлар ва озуқа масаласи ҳам бизнинг зиммамизда. Аҳоли хонадонидан кўпайтирилган қуёнларни ҳам ўзимиз сотиб оламиз. Шу максатда туманда марказлашган қуёнхона ва укув маркази ташкил этилади. Ем ишлаб чиқариш йўлга қўйилади.

Айтиш жоизки, қишлоқ жойларда қуёни бундай усулда кўпайтириш қийин эмас. Чунки ҳар бир хонадоннинг

дан самарали фойдаланишга устувор аҳамият қаратилмоқда. Президентимизнинг 2022 йил 8 февралдаги қарори асосида юртимизда чорвачилик соҳаси ва унинг тармоқларини ривожлантириш бўйича 2022-2026 йилларга мўлжалланган дастур тасдиқлангани фикримиз исботидир. Зотан, мазкур дастурда чорвачиликка, хусусан, қуёнчилилик ривожига оид бир қатор вазифалар белгилаб берилган.

Утган йил маълумотларига кўра, юртимизда 7 минг 600 дан зиёд қорамолчилик, 3 минг 200 дан ортиқ қўй ва эчкичилик, 140 дан кўпроқ йилқичилик, 1 минг 200 га яқин паррандачилик, 250 дан ортиқ қуёнчилилик хўжаликлари мавжуд. Юқорида қайд этилган дастурга биноан, қуёнчилилик тармоғи янада ривожлантирилиб, кооперация тизими асосида маҳсулот ишлаб чиқариш ҳамми кўпайтирилади. Қуён гўштини хонадонбай усулда ишлаб чиқаришни барқарор ривожлантириш ҳисобига қуён гўшти истеъмоли ошириб борилади.

Қуёнчилилик соҳасида қўшилган қиймат занжирини яратиш учун ишлаб чиқарувчилардан қуён гўшти ва терисини

Қарорлар ишимизга унум бағишлайди

Қайд этганимиздек, сўнгги йилларда мамлакатимизда инновацион ёндашув асосида чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кўпайтириш ҳисобига озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, ишлаб чиқаришнинг замонавий усулларини кенг жорий этиш, бу орқали қўшилган қиймат занжирини яратиш, кооперация муносабатларини ривожлантириш, чорвачилик тармоқларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, бунда замонавий технологиялар ва илм-фан ютуқлари

сотиб олувчи ҳамда қайта ишловчи ташкилотлар тармоғи янада кенгайтирилади. Бунинг учун эса қуён боқишни илмий асосда йўлга қўйиш орқали республика ҳудудларида қуёнчилилик-насличилик хўжаликларини ташкил этиш ва насли қуёнлар бош сонини кўпайтириш чоралари қўйилади. Гўшт йўналишидаги қуён зотларини маҳаллий шароитга мослаштириш ва ихтисослашган қуёнчилилик-бўрдоқчилик хўжаликларини ташкил этиш ҳисобига кооперация тизими жорий этилиб, қўшилган қиймат занжирини яратиш режалаштирилган.

Аввало, бу маҳсулотнинг фойдали жиҳатлари борасида маълумотларни тарғиб қилишни кучайтириш ва аҳолининг овқат рационидан қуён гўшти улушини кўпайтириш зарур. Бу йўналишда илм-фан ва ишлаб чиқариш тизими асосда узвий интеграцияланади, инновацион технологиялар амалиётга кенг жорий этилади. Натижада қуён гўштини етиштириш ҳамми йиллик 100 минг тоннага, уни истеъмоли қилиш ҳамми эса аҳоли жон бошига 3 килограммдан оширилади. Уй шароитида қуён боқиш ишлаб чиқилиб, оммалаштирилади.

Бундан ташқари, биз етиштираётган қуён гўшти маҳсулотлари экспорти истиқболли ҳисобланади. Бугунги кунда маҳсулотларимизни харид қилишга Россия, Беларусь, Литва, шунингдек, бир қатор араб давлатлари ҳам қизиқиш билдирган.

Давлатимиз раҳбарининг 2022 йил 30 августдаги “Норасмий бандлик улушини қисқартириш ҳамда меҳнат ресурслари балансини замонавий ёндашувлар асосида шакллантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига кўра, 2022 йил 1 ноябрдан 10 та фаолият тури ўзини ўзи банд қилган шахслар шўғулланиши мумкин бўлган фаолият (ишлар, хизматлар) турлари рўйхатига киритилди.

2023 йил 1 январдан ўзининг шахсий томорқа ер участкасида бир қатор фаолият турлари билан шўғулланаётган фуқаролар томонидан йилга БҲМнинг камида 1 баробари миқдоридан ижтимоий солиқ тўланган тақдирда, улар расмий банд бўлган аҳоли тоифасига

олинмоқда ва ушбу давр уларнинг меҳнат стажига қўшилмоқда. Булар орасида қуёнчилилик билан шўғулланувчилар ҳам бор, албатта.

Жаҳон иқтисодиётида ўзига хос ўрни бор

Қуёнчилилик жаҳон иқтисодиёти ва истеъмолида асосий ўринлардан бирини эгаллайди. Жумладан, Хитойда қуён гўшти жуда кам истеъмоли қилинса-да, мазкур мамлакат уни етиштириш бўйича (йилга 660 минг тонна) етакчи ҳисобланади. Бу борада иккинчи ўринда Италия туради — йилга 300 минг тонна. Аҳоли бошига қуён гўшти истеъмоли қилиш даражаси ҳам шу давлатга тегишли (йилга 5,5-6 килограмм). Бу кўрсаткич Франция, Германия ва Венгрияда 2,5-3 килограммни ташкил қилади ва мазкур мамлакатларда 65 фоиз маҳсулот аҳоли хонадонларида кластер усулида тайёрланади.

Соғлом овқатланишнинг замонавий тенденцияси ва Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг парҳез гўшт истеъмоли қилиш меъёри хусусидаги тавсиясини инобатга олсак, инсон йил давомида истеъмоли қиладиган гўшт маҳсулотларининг 5 фоизи (Европа давлатларида 4,5, бизда эса 3 килограмм) қуён гўшти бўлиши керак.

Қуёнчилилик бўйича жаҳон тажрибаси таҳлили шуни кўрсатадики, ушбу сектор қишлоқ хўжалигининг самарали тармоқларидан бири бўлиб, уни ривожлантиришнинг асосий омилли шайх томорқа хўжаликлари саналади. Қуёнчилилик равнақи нафақат бозорда истиқболли талабни шакллантиришдаги имкониятлари, балки унинг биологик хусусиятлари туфайли ҳам юқори сўлоҳиятга эга. Яъни уй ҳайвонлари орасида энг тез етилмагани шу жонзот.

Тўйимлилиги бўйича қуён гўштнинг 1 килограмми энг яхши мол гўштнинг 1,45 килограммига тенг. Қўлаверса, унинг гўшти холестерини камлиги бўйича қўй, мол ва бошқа жониворларникидан фарқ қилади. Таркибидagi оксилнинг 90 фоизи инсон организм томонидан тўлиқ ўзлаштирилади.

Бундан ташқари, қуён гўштида инсон саломатлиги учун фойдали бўлган лецитин ва кам модда мавжуд. У, шунингдек, минерал тузларга, кальций ва фосфорга бой. Бундай ижобий жиҳатлари туфайли қуён гўшти жигар, меъда, юрак-қон томир тизими касалликлари, қандли диабетга чалинган, аллергияси бор инсонларга тавсия этилади.

Қўлаверса, ундан табиий ва қимматбаҳо мўйна олинади. Қуён териси чарм-галантерея маҳсулотлари ва по-йабзал ишлаб чиқаришда ҳам сифатли хомашё ҳисобланади. Бир килограмм қуён момигидан 2000 метр сифатли ип олиш мумкин. Қўсқаси, ушбу узунқулоқ жониворнинг фойдали жиҳатлари бисёр. Шундай экан, мазкур тармоқни ривожлантириш ва бу турдаги гўшт истеъмолини кўпайтириш айни муддаодир. Бу, шунингдек, Ўзбекистонда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ва экспорт салоҳиятини оширишда ҳам долзарб аҳамиятга эга.

ЯНГИЧА ЁНДАШУВЛАР

ЗАМОНАВИЙ ИСИТИШ ҚОЗОНЛАРИ

кунига 1 минг 100 килограмм кўмирни иқтисод қилиш имконини беради

Ҳожикўзижон ИСАҚОВ,
Фарғона вилояти
ҳокими ўринбосари

“Қиш ғамини ёзда кўр”, деб бежиз айтишмайди. Зеро, унинг замирида қишли-қировли кунларга эрта ҳозирлик кўриш, ўтган ишларни сарҳисоб қилиш, камчиликлардан тўғри хулоса чиқариш ва келгусидаги вазифалар кўламини белгилаб олишдек эзгу мақсад мужассам.

жалб этиш, янги тажриба, ташаббусларни қўллаб-қувватлаш, кўмир ишлаб чиқариш ҳамми ва сифатини ошириш сингари долзарб масалалар юзасидан зарур кўрсатмалар берди.

Дарҳақиқат, ўтган қиш мавсумида юзага келган аномал совуқ табиий газ, электр энергияси, кўмир таъминоти, иссиқлик қозонхоналари билан боғлиқ кўплаб муаммо ва камчиликлар борлигини юзага чиқарди. Бу масъуллардан куз-қиш мавсумига ҳар қачонгидан кўра эрта ва пухта тайёргарлик кўришни талаб қилмоқда.

Фарғона вилоятида 2 минг 309 та ижтимоий соҳа объекти иссиқлик таъминоти тизимларини хусусий сектор

иштирокида модернизация қилиш ва бошқариш тизимига ўтказиш борасида лойиҳа-смета ҳужжатларини ишлаб чиқиш, давлат хусусий шерикчилиги асосида иш олиб бориш истиғида бўлган тadbirkorлик субъектлари билан ишлаш борасида аниқ чора-тадбирлар белгилаб олинди.

Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра, иссиқлик тизимларини хатловдан ўтказиш натижасида аниқланган муам-

молар бўйича мавжуд қозонхоналарни таъмирлаш, модернизация қилиш, янгисига алмаштириш, тармоқларни созлаш, электр билан таъминлаш учун 354 миллиард сўм талаб этилади.

Бугунги кунда 1 минг 836 та ижтимоий соҳа объекти кўмир ёқилгисида, 459 таси табиий газ ва 14 та муассаса марказлашган иссиқлик билан таъминланган. Утган мавсумда бу тармоқлар учун умумий қиймати 16,1 миллиард

сўмлик 24,4 миллион метр куб табиий газ сарфланди, 77,7 минг тонна маҳаллий кўмир етказиб берилди.

Жорий йилда амалий ишлар салмоғини янада ошириш чоралари кўрилмоқда. Хусусан, 2023-2024 йил куз-қиш мавсуми учун 39,5 миллиард сўм бюджет маблағи ҳисобига 94,4 минг тонна кўмир етказиб бериш режалаштирилган.

Кейинги йилларда соҳа ривожини йўлга солиш бўйича лойиҳаларни амалга ошириш, янги ташаббусларни қўллаб-қувватлашга эътибор ошди. Авваллари мавжуд иситиш тизимлари 2-3 йилда яроқсиз бўлиб, белгиланган меъёрга иссиқлик бера олмасди. Сўнгги беш йилда бундай салбий ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида 2 минг 261 та иситиш қозонини тежамкор ва самарали ишлаш тизимига ўтказиш учун 27,1 миллиард сўм йўналтирилди. Албатта, тизим фаолиятини янада яхшилаш, сифатини ошириш борасида қилишми яратилди керак бўлган ишлар ҳали кўп ва бу борада катта лойиҳалар ишлаб чиқияпти.

Президентимиз мазкур йўналишда хорижий инвесторлар иштирокида энергиятежамкор иситиш қозонлари ишлаб чиқаришни янада кенгайтириш, истеъмолиларига сифатли иссиқлик етказиб бериш бўйича топшириқлар берганди.

Айни кунда польшалик ҳамкорлар билан янги русумдаги “Алтер” қозонлари ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Маҳсулотлар иқтисодий тежамкор, узоқ муддат ишлаш хусусияти билан ажралиб туради. Янги маҳсулот ўтган қиш мавсумида ўз самарасини кўрсатди. Ёқилаётган кўмир сарфи уч хисса камайди, иситиш даражаси 2,5 баробар ошди. Бу йилга 20 миллиард сўмдан ортиқ бюджет маблағини иқтисод қилиш имкониятини беради. Яна бир жиҳати, кўмирни чиқиндида чиқармайди,

ҳавога зарарли ташламалар кўтарилишини кескин камайтиради.

Езёвон тумани марказий шифохонасидаги эски русумли иситиш қозонини кўнига 1 минг 600 килограмм кўмир ёқилгиси сарфлаган. Бу ерда тежамкор “Алтер” қозонлари ўрнатилган, қуллик сарф 500 килограммни ташкил қилди. Демак, бир кунда 1 минг 100 килограмм кўмирни иқтисод қилиш имкони яратилди. Бу миқдор бутун куз-қиш мавсумига боғлаб ҳисоб-китоб қилинса, умумий ҳисобда 121 тонна кўмир ёқи 50,5 миллион сўм тежаб қолинди, дегани.

Бугунги кунда бу тажрибани вилоятимиздаги барча иситиш тизимларида оммалаштириш, уларни замонавий энергиятежамкор, иссиқлик меъёри юқори бўлган автоматлаштирилган қозонларда ишлаш тизимига ўтказиш билан боғлиқ амалий ишлар олиб бориляпти. Жорий йил 1 июнига қадар барча ижтимоий соҳа объектлари янги тизим асосида ишлашга ўтказилди.

Шунингдек, бу йўналишларга давлат хусусий-шериклик асосида ишлаш истигани билдирган 62 тadbirkorдан келиб тушган тақлифлар қўллаб-қувватланиб, уларга ҳуқуқий ва молиявий ёрдам кўрсатилмоқда. Ҳозир Фарғона, Қўқон, Марғилон шаҳарлари, Фуқрат ва Езёвон туманларидаги ижтимоий соҳа объектлари иситиш тармоқлари тажриба тариқасида давлат-хусусий шериклик асосида ишлашга тайёр ҳолатга келтирилди.

Шу билан бирга, жорий йилда вилоят аҳолиси ва ижтимоий соҳа объектларининг кўмирга бўлган 1133,8 минг тонна талабини қондириш, Водил қишлоғида янги кўмир қонини ўзлаштириш бўйича зарурий чоралар кўрилмоқда. Асосий мақсад — куз-қиш мавсумида аҳоли хонадонлари ва барча ижтимоий соҳа муассасаларини сифатли иссиқлик билан таъминлаш.

Иброҳим АБДУРАҲМОНОВ, олий таълим, фан ва инновациялар вазири, академик

Бошланиши 1-бетда

Ҳозир юртимизда генларни тўлиқ таҳлил қила оладиган, геномларни ўқийдиган марказлар фаолият юрятапти. Давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан олимларимизнинг янги фан йўналишлари ва тадқиқотлар билан шуғулланишларига кенг йўл очиб берилди. Илғор фан ютуқларига асосланган билим платформалари яратилди. Шу билан бирга, ёш олимларимизнинг хорижда таълим олиб, малака ошириши, илғор билимларни юртимизда жорий қилиши таъминланди. Хусусан, Президентимизнинг амалий қўмағи ва тавсияси асосида барпо этилган Геномика ва биоинформатика маркази ушбу йўлдаги муҳим қадамлардан бири бўлди.

2018 йилда Тошкент фармацевтика институтида биотехнология кафедраси очилди. Давлатимиз раҳбарининг 2020 йил 25 ноябрдаги “Биотехнологияларни ривожлантириш ва мамлакатнинг биологик хавфсизлигини таъминлаш тизимини такомиллаштириш бўйича комплекс чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори мазкур соҳанинг жадал ривожланишини белгилаб берди. Энди эса бу жараён янада юқори босқичга кўтарилади. Марказий Осиёда ягона биотехнологиялар соҳасидаги янги платформа — хаб барпо этилади. Замонавий тилда “хаб” ижтимоий-иқтисодий фаолиятини йўлга қўйиши учун тадбиркорларга йўл-йўриқ кўрсатиш, комплекс ривожланишини таъминлаш ҳамда уларни атрофлича қўллаб-қувватлаш мақсадида барпо этилган ўзига хос марказ, фаолият майдони, деб таъкин қилинади.

Айни пайтда биотехнологиялар замонавий ва сердаромад соҳа бўлиб, 2022 йилда унинг дунё бозоридagi хизматлар қиймати 859,94 миллиард АҚШ доллариغا баҳоланди. 2030 йилга бориб бу кўрсаткич 1,7 триллион долларга етиши кутилмоқда. Яъни 2023 йилдан 2030 йилгача ҳар йили ўртача 8,7 фоиз ўсади, биотехнология АКТ соҳасидан кейин дунёдаги энг тез тараққий этаётган соҳага айланади. Қолаверса, жаҳон фармацевтикаси босқичма-босқич кимёвий препаратлардан воз кечиб, биотерапевтик дори-дармонларга ўтапти. Бугун уларнинг нархи анча юқори, лекин самарали ҳамда аъёнавий дорилардан кўра хавфсиз. Бундан ташқари, янги дори-дармон ва усуллар авваллари даволаб бўлмайдиган касалликларни даволаш имкониятини берапти.

Ўзбекистон — Хитой биотехнологиялар кластерининг айнан Хитой билан ҳамкорликда барпо этилиши тасдиқланган. Бу мамлакат биотехнология соҳаси ривожини бўйича сўнги беш йилда АҚШдан кейин дунёда иккинчи ўринни эгаллаб турибди. Унинг биотехнология бозоридagi хизматлар қиймати 2025 йилда 36 миллиард АҚШ доллариغا етиши тахмин қилинмоқда.

Шу йилнинг март ойи охири — апрелнинг бошида Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги делегациясининг Хитой Халқ Республикасига хизмат сафари доирасида хитойлик ҳамкорларимиз билан “Ўзбекистон — Хитой биотех кластер” ташкил этиш бўйича келишувга эришилди. Бу бир неча йиллик сермахсул мулоқотимизнинг янада ривожланишига хизмат қилади. Давлатимиз раҳбарининг ташқи сиёсатдаги ўзига хос ёндашуви ҳамда икки мамлакат ўртасидаги дўстона алоқаларни янги босқичга олиб чиққани натижасида Ўзбекистон — Хитой ҳамкорлигида яратилган вакциналар коронавирус пандемияси даврида юртимиз аҳолисини бу муҳим оғдатдан ҳимоялаш, жамоавий иммунитетни шакллантиришга хизмат қилганини таъкидлаш ўринли. Қолаверса, бу орқали юртимиз илм-фани соҳада катта тажрибага эга бўлди. Ўзбекистонда қўлланган вакциналарнинг 66,6 фоизи ZF-UZ-VAC2001 вакцинаси экани фикримизни тасдиқлайди.

Сирдарёда ташкил этиладиган Ўзбекистон — Хитой биотехнологиялар кластери биотехнологиялар соҳасидаги таълим сифатини ошириш, илмий тадқиқотларни жадаллаштириш, инновацион лойиҳалар трансферини амалга ошириш, хизматлар

кўрсатадиган компанияларни ташкил этишга қаратилган. У нафақат Марказий Осиё, балки МДХ ва Кавказолди давлатлари учун ягона хаб бўлиб хизмат қилади. Мана шу кластерни Сирдарёда ташкил қилиш бўйича лойиҳа ишлаб чиқилган. У 150 гектар майдонни қамраб олиши кўзда тутилган.

Шу ўринда нима учун бу катта платформа Сирдарёда ташкил этилмоқда, деган ўринли савол пайдо бўлиши табиий. Гап шундаки, сўнги йилларда академик мустақиллик берилиши натижасида Гулистон давлат университети аввалги Инновацион ривожланиш вазирлиги иштирокида жадал ривожланди. Хусусан, у ерда биологлар мактаби пайдо бўлди. Биотехнология соҳасининг турли йўналишларида фаолият юритиш салоҳиятига эга жамоа шаклланди. Бунинг самараси ўларок, Сирдарё вилояти инновацион ҳудудига ташкил этиладиган биотехнологиялар кластери соҳадаги барча инновацион жараёнларнинг “эпимаркази”га айланади. Инновацияларга эҳтиёж пайдо бўлганида бошқа ҳудудларга ҳам янги инновацион ечимларни тақлиф қиладиган марказ вазифасини ўтайди.

Кластер соҳага миллий кадрлар тайёрлаш ва илмий тадқиқот билан шуғулланишга мўлжалланган Ўзбек-Сино биотехнология университети (Uzbek-Sino Biotechnology University), касалликларни даволашда энг сўнги диагностика даволаш усуллари қўлланадиган Инновацион тиббиёт клиникаси, Марказий Осиё аҳолиси, ҳудуддаги ҳайвонлар ва ўсимликлар геномини ўрганишга ихтисослашган Марказий Осиё геном маркази, биоматериаллар ва генетик маълумотларни сақловчи Генбанк ва дата маркази, ўсимта ва саратон касалликларини даволовчи Хужайра терапияси марказини ўз ичига олади.

Бундан ташқари, ҳудудда лабораториялар учун диагностика ускуналари ва махсус тўпламларини ишлаб чиқарувчи корхона, инно-

вацион вакциналар ишлаб чиқарувчи марказ барпо этилади. Алоҳида корхоналарда прибиотик биопрепаратлар, моноклонал антитаначалар ва бошқа рекомбинант препаратлар ишлаб чиқарилади. Янги тутилган чақалоқлар ва ҳомилалар аёллардаги генетик муаммоларни аниқлаш учун диагностика маркази ташкил этилади. Шунингдек, 10 минг талаба учун ўқув бинолари, замонавий кампус, лабораториялар, муҳандислар мактаби очилади.

Янги биотехнологик хаб бўнуд этилиши олимларимиз орзу қилиб келган қўллаб-йўлғор йўналишларга ҳам кенг йўл очиб беради. Жумладан, Ўзбекистон аҳолисининг геноми тавсифланади. Рақамли форматда ноёб генетик коллекциялар яратилади. Генетик нуқсонини касалликларни бўлган болаларнинг туғилиш даражасини пайсантиришга эришилади. Онкологик касалликларни хужайра ва иммунотерапия орқали мутлақо янги усулда даволаш йўлга қўйилади. Қаришга қарши курашиш, инсон ҳаётини узайтириш масалалари тадқиқ этилиб, натижалари амалиётга жорий этилади. Фармацевтика соҳасида биоорганизмларнинг химия тизимини ўрганиш натижаларига кўра ихтиро қилинган хавфсиз ва самарадор дори-дармонлар ишлаб чиқарилади. Мазкур кластерда яратилган шу сингари янги биотехнологик махсулотлар илк босқичда Марказий Осиё ва Кавказолди мамлакатларига экспорт қилинади. Шу билан бирга, ривожланган мамлакатлар билан билим ва технология трансфери яқин ва узоқ хорижда махсулотларимизни экспорт қилиш имконини беради.

Биокластер барпо қилиниши Сирдарёдаги муҳим янгиланишларнинг бир қисми, албатта. Ушбу ҳудуд тарихида биринчи марта шундай улкан бунёдкорлик ишларига старт берилган барча учун қувонарли. Илғор инновациялар

ҳудудида биофармацевтика, қурилиш материаллари, қишлоқ хўжалиги, озиқ-овқат, электротехника, тиббиёт, таълим соҳаларининг 20 йўналишидаги лойиҳаларга жорий қилинади алоҳида имтиёзлар эса мазкур янгиланишларнинг тезлашувига, одамларни руҳлантиришга хизмат қилади.

Вилоятнинг 11 тумани ва шаҳри Хитой модели асосида саноатга ихтисослаштирилади. Уларнинг ҳар бирида инновацион технопарклар ташкил қилинади. Электротехника, биофармацевтика, кимё, қурилиш материаллари, ипак ва озиқ-овқат саноатида инновацион лойиҳалар амалга оширилади. Ҳудудга эркин иқтисодий зона мақоми берилади ва “божхона ҳудудида қайта ишлаш” режимининг соддалашган тизими жорий қилинади. Ишлаб чиқариш бинолари намунавий лойиҳалар асосида қурилиб, тадбиркорларга “саноат ипотекаси” орқали тайёр ҳолда берилади. Жорий йилнинг ўзидакё технопарк инфратузилмасига 200 миллиард сўм маблағ ажратилади. Қолаверса, инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш учун Сирдарёда Ўзбекистон — Хитой инвестиция жамғармаси ташкил этилиши ва унга 1 миллиард доллар сармоа олиб келиниши жараёни тезлаштириш ва сифатли маҳсулот чиқара бошланиш таъминлаш учун “тоза қон”, яъни акцелерация вазифасини ўтайди.

Давлатимиз раҳбарининг Сирдарё вилоятига таширфи мобайнида илгари сурилган муҳим беш ташаббус алоҳида эътиборга молик. Улар доирасида вилоятда энг илғор агротехнологиялар жорий қилинади. Ирригация ва мелиорация тизимини модернизация қилишга хитойлик инвесторлар жалб қилинади. Хитой тажрибаси ёрдамида қорамол ва паррандачилик экомплекслари ташкил қилинади. Шўр ва сувсизликка чидамли маккажўхори, сорго, беда каби озуқага бой экинлар экилади. Интенсив анор, қовун, пекан ёнғоғи ва балиқчилик плантациялари ташкил қилина-

ди. Мева-сабзавотни сақлаш, қайта ишлаш ва қадоклаш технопарки барпо этилади. Шўр ва сувсизликка чидамли экин турлари, чорвачилик наслларини яратиш бўйича Хитойнинг етакчи олийоҳлари билан ҳамкорлик йўлга қўйилади. Уларнинг филиаллари ташкил қилиниб, қишлоқ ва сув хўжалиги учун кадрлар тайёрланади ҳамда ерни ўзлаштириш, чўланиш, ирригация ва экология йўналишида илмий тадқиқотлар олиб борилади.

Президентимизнинг туртинчи ташаббусида Сирдарёнинг мамлакатимизни Қозғистон, Тожикистон, Хитой ва Афғонистон билан боғлайдиган йирик логистика хабиға айлан-тириш кўзда тутилган. Бу жараёнда хитойлик инвесторлар билан ҳамкорликда юртимизнинг шарқий ва марказий қисмларини ҳамда чет эл йўналишларига боғлайдиган янги транспорт маршрутига ва мультимодал логистика маркази қурилади. Бундан ташқари, йўлларни қуриш, таъмирлаш ва бошқариш хусусий секторни жалб қилиш ҳам шу вилоятдан бошланади. Бу ташаббуснинг моҳияти шундан иборатки, аввал Сирдарёда, сўнг мамлакатимизнинг бошқа ҳудудларида замонавий йўлларни лойиҳалаш, янги технологиялар асосида қуриш ва хизмат кўрсатиш бўйича хусусий сектор пайдо бўлиб, ривожланади. Бу борада тадбиркорлар саяё-ҳаракати билан янги мутахассислар етишиб чиқади. Йўл қурилиши билан бирга, унинг инфратузилмасини яратиш борасида қўллаб иш ўринлари барпо қилинади.

Давлатимиз раҳбари илгари сурган ушбу хайрли ташаббуслар Янги Ўзбекистоннинг 2022-2026 йилларга мўлжалланган тараққиёт стратегиясида кўзда тутилган эзгу мақсад ва юксак манзилларга эришиш йўлидаги саяё-ҳаракатларнинг ёрқин ва амалий ифодасидир.

2023 йил 11 апрель, 69-сон

5

yuz_official

yuz.uz_news

ПРЕЗИДЕНТ ТАШРИФИДАН СЎНГ

ИЛҒОР ТАШАББУС ВА ҒОЯЛАР РЎЁБГА ЧИҚАДИГАН ҲУДУД

Бошланиши 1-бетда

Ижод мактабининг ойдin йўли

Ўзбекистон жаҳон ҳамжамиятига дадил интеграциялашяпти. Ривожланган давлатлар билан қўллаб соҳаларда тенг ҳамкорлиқни йўлга қўйди. Ҳаётнинг барча жабҳасида илғор тараққиёт йўлидан жадал бормоқда. Жумладан, таълим соҳасида ҳам эътироф этса арзғулик натижаларга эришилляпти. Президентимиз таъбири билан айтганда, Янги Ўзбекистоннинг илғор замонавий билимга эга, келажакка дадил интиладиган, ватанпарвар ёшлар билангина қуриш мумкин. Ана шундай йигит-қизларни тарбиялаш учун бугун мамлакатимизда илм-фан, маърифатга катта эътибор қаратилмоқда.

Ана шу эзгу мақсад йўлида мамлакатимизда адабиёт ва бадий ижод йўналишида бир қанча мактаблар очилди. Исҳоқхон Ибрат, Ҳамид Олимжон ва Зулфия, Ибройим Юсупов, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Муҳаммад Юсуф, Муҳаммад Ризо Оғаҳий, Абдулла Қодирӣ, Ҳалима Худойбердиева номидagi хорижий тилларни ўргатишга ҳамда она тили ва адабиёт фанини чуқурлаштириб ўқитишга ихтисослаштирилган мактаб-интернатларнинг ташкил этилгани истеъдодли болаларни қўллаб-қувватлаш, иқтидорини тўғри йўналтириш ва ривожлантиришдек эзгу мақсадни ўзда муажжасан этди.

Президентимиз Сирдарё вилоятига таширфи чоғида Гулистон шаҳрини мамлакатимизнинг “Инновацион медицина хаби”га айлантириш тақлифини илгари сурди.

— Давлатимиз раҳбари билдирган фикр-мулоҳазалар вилоятнинг тиббий салоҳиятини ошириш, соғлиқни сақлаш тизимини юқорига кўтариш, сифатли тиббий хизматни янада ривожлантириш назарда тутмоқда, — дейди Сирдарё вилояти соғлиқни сақлаш бошқармаси бошлиғи Хўршид Ҳақимов. — Вилоятимизда тиббий туризм хабини ташкил этишга кўрсатма берилгани Тожикистон ва Қозғистондан келаятган беморларни бемалол қабул қилишимиз, юқори сифатли тиббий хизмат кўрсатишимиз учун катта имкониятидир. Давлатимиз раҳбарининг топшириғига биноан хитойлик ҳамкорлар билан биргаликда клиника ташкил этилиши ҳам аҳоли саломатлиғи хамisha эътиборда эканидан далолат беради. Сирдарёда ҳозир бундай клиника йўқ. Агар шундай шифохона ташкил қилсак, тиббиётимиз сифатини янада оширишга хизмат қилади. Қолаверса, тиббиёт туризмнинг ривожланишида ҳам аҳамият касб этади. Соҳага инновацион ечимларни таътиб этиш имкониятини кенгайтиради. Юқори технологияли операциялар, диагностикаларни шу ернинг ўзida жорий қилсак, бу Сирдарё тиббиёти ривожига ҳисса бўлиб қўшилиди.

Сирдарё пойтахтимизга яқин жойлашган. Шунингдек, у икки қўшни давлат — Қозғистон ва Тожикистон билан қўлай транспорт коридорига эга. Қолаверса, мамлакатимизнинг кўпгина вилоятларига олиб борадиган йўл Сирдарёдан ўтади. Шу боис, Гулистон тиббиёт кластери жаҳон андозаларига мос тиббий марказга айланиши кутилмоқда.

— Вилоятнинг тиббиёт хабиға айлантирилиши халқимиз учун катта имкониятларга эшик очади, — дейди Гулистон тиббиёт кластери директори Шўхрат Хусанов. — Аввало, аҳолининг “бир том остида” барча зарур муолажа ва маслаҳатларни олиб, вақти ҳам, маблағи ҳам тежаллади. Шунинг баробарида вилоятда тиббиёт туризми ривожланади. Зимманимизга юклатилган барча вазифани сидқидилдан бажарсак, вилоятимизда дунё стандартларига бўйлашадиган тиббиёт маркази яратилади. Бу нафақат юртдошларимизга, балки қўшни давлатлар фуқароларига ҳам сифатли ва самарали тиббий хизмат кўрсатиш имконини беради.

Бугун Гулистон тиббиёт кластерининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, шифохоналарни замонавий тиббий ускуналар билан жиҳозлаш борасида эътиборга молик ишлар бажарилимоқда. Жумладан, юқори технологияли операцияларни ўтказишга мўлжалланган апаратуралар, яъни анализатор, рақамли рентген, камерали микроскоп, видео эндоскоп каби тиббий ускуналар келтирилган. Давлатимиз раҳбарининг таширфидан сўнг бу хайрли ишлар шиддат билан давом этади. Зеро, инсон саломатлиғи — олий нызмат. Соғлом инсон эса ҳар қандай жамиятнинг бебаҳо бойлигидир. Уни асраб-авайлаш, инсонни кадрлаш мамлакатимиз сиёсатининг устувор йўналиши саналади.

Рисолат МАДИЕВА, “Янги Ўзбекистон” муҳбири

Буюк Фақих

Бурҳониддин Марғинович ким бўлган?

Нодиржон АБДУЛАХАТОВ,
тарих фанлари доктори, профессор

Буюк шахслар ҳақида тарихий далиллар билан бирга, халқ орасида турли ривоят ва афсоналар ҳам юради. Уларнинг қанчалик кўплиги ўша инсоннинг шунчалик машҳурлигидан дарак беради. Аслида, бу каби ривоятлар, афсоналар замирида ўзига хос тарихий ҳақиқат ҳам бўлади.

Самарқанд шаҳрида тахсилни давом эттириди. Бу ерда у кўплаб олимлар билан учрашди, илмий мунозараларда қатнашди.

Бурҳониддин Марғинович "Нашр ал-мазҳаб" ("Мазҳабнинг тарқалиши"), "Китоб-ат-тажнис ва-л-мазид" ("Фуқаролик ҳуқуқини тақдим этиш"), "Китоб ул-фароиз" ("Мерос ҳақида китоб"), "Мазид фи фуруъ ал-ханафий" ("Ханафий мазҳабида қўшимчалар") китобларида

нисбасини берган. Таъкидлаш жоизки, тарихда камдан-кам кишиларга бундай унвон берилган.

Жалолиддин Суётий "Ал-итқон фи улум ал-куръон" асарида Бурҳониддин Марғиновичнинг Қуръон илмида ҳам моҳирлигини айтиб ўтган.

Буюк тарихчи Шамсиддин Заҳабий алломани "Шайх ул-ханафийя" — "Ханафийлар шайхи" деб атаган ва бу билан у зотнинг ханафий алломалар ўртасидаги мартабасига ишора қилган. Хайриддин Зирикий эса алломани "ҳофиз, муфасссир, муҳаққиқ, адиб", деб таъриф қилган.

Улуғ фақих Бурҳониддин Марғинович ҳақида Абдулҳай Лакнавий "Ал-Фавоид ул-баҳийя фи тароҷим ил-ханафийя" асарида бундай ёзган эди: "Бурҳониддин Марғинович имом, фақих, муҳаддис, Қуръон муфасссири бўлиб, уни ёд билган олим, фанларни йиғиб тартибга солувчи, закий, тадқиқотчи, ҳудожўй ва покдомон инсон, улуғ фақих, адабиётчи, шоир, фан ва адабиётда унинг тенги йўқ".

Фикҳий-ҳуқуқий асарларнинг барчаси ўз даврида талабалар учун ўқув қўланма сифатида хизмат қилган. Аммо Бурҳониддин Марғиновичнинг Шарқ Уйғониш давридаги энг катта хизмати "Хидоя" бўлиб, у даврнинг энг мураккаб ҳуқуқий масалаларини тартибга солиб берган асар эди.

Бурҳониддин Марғинович ушбу асарни 1165-1178 йиллар оралиғида — 13 йил давомида ёзиб туратган. Асар ихчамлиги, мукаммаллиги, ханафий мазҳабинини бошқа суннийлик мазҳаблари билан қиёсий услубда ўрганиб, ҳар томонлама ёритгани учун ўзига хос катта назарий ва амалий аҳамият касб этганини уламолар таъкидлаган.

Маълумотларга кўра, муаллиф аввалига "Бидоят ул-мубтадий" номили катта асар ёзади. Уни Абул Ҳасан ибн

ТУРИЗМ

Анвар ИКРОМ,
Ахсикент археология мероси объектини муҳофаза қилиш ва тадқиқ этиш дирекцияси директори

Наманган вилоятининг Тўрақўрғон туманида жойлашган Ахсикент археология мероси объекти асосида Ахсикент туризм кластерини ташкил этиш концепцияси ишлаб чиқилмоқда. Шу мақсадда охириги бир ҳафта мобайнида маҳаллий ва хорижий экспертлар билан тегишли ишлар амалга оширилди ва изчил давом эттирилмоқда.

Бундан тўрт йил аввал давлатимиз раҳбарининг Ахсикент ёдгорлигига ташрифидан сўнг мазкур объектни туризм марказига айлантириш бўйича амалий саъй-ҳаракатлар бошланганди. Ушанда туризм эксперти Темура Мирзаев, таъин қилган реставратор Баҳриддин Чустий ишларида махсус концепция яратишга киришилганди.

Ўрганишлар натижасида Ахсикент нафақат тарихий обида, балки ўзида 15 хил туризм маҳсулотини тақлиф этадиган марказ даражасидаги имкониятга эга экани маълум бўлди. Бу ерда тарихни севадиганлар учун археологик топилавлар, очик осмон остидаги музейлар маж-

муаси, Сирдарё балиқлари ресторанлар тармоғи, водий ноёб кўлэмалар кутубхонаси, зиёрат туризми объектлари, Чуст пичоғи ва қиличлари устахоналари, Қўқон ипак қоғози маркази, Аҳси кулоллик устахоналари, этномода маркази, камонбозлик, чавандозлик ва бошқа миллий ўйинларни қамровчи этносспорт марказларини йўлга қўйиш шулар жумласидан.

Замонавий сайёҳларнинг барчаси смартфондан фойдаланишини ҳисобга олиб, Инновация, фан ва олий таълим ҳамда Рақамли технологияларни ривожлантириш вазирликлари билан ҳамкорликда туризм мобил иловалари яратилди.

Ахсикент ёдгорлик мажмуасидаги ишлар сўнгги беш йилда сезиларли даражада ривожланди. Наманган вилояти ҳокимлиги 2018 йил баҳоридан Ўзбекис-

тон Фанлар академиясининг бир гуруҳ археологларини узлуқсиз тадқиқотлар олиб бориш учун тақлиф қилди. 2018 йил охири — 2019 йил бошларида Президентимиз ташаббуси билан Ахсикент ёдгорлиги битта объектда бирлаштирилиб, очик осмон остидаги музей тузилди.

2019 йилнинг 28 февраль куни давлатимиз раҳбари Ахсикентга ташриф буюриб, қилинаётган ишларни маълумлади ва янги кўрсатмалар берди. Тасдиқланган "Йўл харитаси"га мувофиқ, 5 та янги объект очик осмон остидаги музейга тайёрланди ва фундаментал тадқиқотлар доирасида муҳим кашфиётлар қилинди. Хусусан, биринчи шахристон ҳудудидаги ўн биринчи ва йигирма саккизинчи объектда Қорахонийлар даврига оид бой-бадавлат оилага тегишли маҳобатли турар жой қолдиқлари очилди.

Ушбу объектларда Фарғона водийсида илк бор XI — XII асрларга мансуб деворий расмлар топилиди. Шарқий работ ҳудудидаги йигирма тўртинчи объектда Қорахонийлар даврида пишиқ гиштдан қурилган салобатли турар жой қолдиқлари топилиб, ўрганилди. Ҳатто бино тахоналари ҳам майда пишиқ гишتلар ёрдамида геометрик шакллар билан безалган экан. Ҳозир бешта объектни очик осмон остидаги музейга айлантириш ишлари шиддат билан давом этмоқда.

Ахсикент илк ўрта асрларда дунёдаги энг ривожланган шаҳарлардан бири бўл-

ган. "Аҳси Андижондан фарб сари тўққиз йиғочлик йўлда. Умаршайх Мирзо буни пойтахт қилган эди. Сайхун дарёси қўрғоннинг пастидан оқади. Қўрғони баланд жар устида жойлашган. Хандақ ўрнида чуқур жарлар бор. Уни пойтахт тутган Умаршайх Мирзо бир-икки мартаба ташқариюқдан яна жарлар қазиди. Фарғонада бунчалик мустаҳкам қўрғон йўқ", деб ёзилган манбаларда.

"У минтақанинг ўзига хос Регистони бўлади", деган эди Президентимиз Наманганга ташрифи чоғида. Қадимги Фарғона давлати пойтахти миллоддан аввалги III-II асрлардан то эраимизнинг IX асри ўрталаригача Фарғона (хитойча "Юань"), миллий эранинг IX асри ўрталаридан XI аср ўрталаригача манбаларда Ахсикат, нумизматик материалларда эса Фарғона-Ахсикат, XI аср иккинчи ярмидан мўғуллар босқинигача Ахсикат, Умаршайх Мирзо ва Бобур Мирзо даврида Аҳси, баъзида Ахсикент деб аталган.

Ўзбекистоннинг қадимий шаҳарлари Самарқанд, Термиз, Урганч, Қарши, Шахрисабз ва Қува сингари Ахсикат ҳам мўғуллар босқинидан кейин ўз жойини

ўзгартирган, яъни шимоли-ғарб томонга силжиган. Шаҳар мўғуллар босқини ва XIII аср иккинчи ярмидаги Мовароуннаҳрда Темурийлар даврига оид архитектура қолдиқлари топилмади. Бундай осори атиқалар 1980-йилларда Яқкайигит қишлоғи ҳудудида сақланиб қолган Янги Аҳси ёдгорлигидаги тадқиқотларда қўлга киритилган. Демак, Эски Аҳси ва Янги Аҳси топонимлари ягона Ахсикат шаҳрининг турли замонлардаги ҳаробаларига маҳаллий халқ томонидан берилган номлардир.

Жорий йилда Ўзбекистон Фанлар академияси Миллий археология институти археологлари ҳар икки жойда қазима ишларини бажаради.

— Халқимизнинг узок ўтмиши хронологияси йирик қўламда ўрганилаётгани эътиборга лойиқ, — дейди Ахсикент экспедицияси раҳбари, профессор Абдулҳамид Анорбоев. — Бу, табиийки, нафақат кенг жамоатчилик, балки хорижий археолог олимларнинг ҳам Ах-

лар вақтида XI-XII асрларга оид тангалар ва XII аср охири — XIII аср биринчи чорағига тааллуқли сопол идишларга дуч келинди.

2019 йилда Ахсикатнинг работ қисмидаги йигирма тўртинчи объектда ҳам Қорахонийларга мансуб ҳашаматли ту-

рар жой қолдиқлари топилиди. Бинонинг асосий қисмидан биргина ташнав ва уюм-уюм пишиқ гиштар қолган. Аммо пишиқ гишдан қурилган тахоналари яхши сақланган. Эски Аҳси ёдгорлиги ҳудудидаги қазималар пайтида бирор жойда Темурийлар даврига оид архитектура қолдиқлари топилмади. Бундай осори атиқалар 1980-йилларда Яқкайигит қишлоғи ҳудудида сақланиб қолган Янги Аҳси ёдгорлигидаги тадқиқотларда қўлга киритилган. Демак, Эски Аҳси ва Янги Аҳси топонимлари ягона Ахсикат шаҳрининг турли замонлардаги ҳаробаларига маҳаллий халқ томонидан берилган номлардир.

Жорий йилда Ўзбекистон Фанлар академияси Миллий археология институти археологлари ҳар икки жойда қазима ишларини бажаради.

— Халқимизнинг узок ўтмиши хронологияси йирик қўламда ўрганилаётгани эътиборга лойиқ, — дейди Ахсикент экспедицияси раҳбари, профессор Абдулҳамид Анорбоев. — Бу, табиийки, нафақат кенг жамоатчилик, балки хорижий археолог олимларнинг ҳам Ах-

сикентга нисбатан қизиқишини орттирмоқда.

Ахсикентда бажарилаётган ишлар бу ерда тарихий ва зиёрат туризмининг янада ривожлантиришга, Наманганга келадиган сайёҳлар оқимини кўпайтиришга хизмат қилишига шак-шубҳа йўқ.